כל אלו המומין מובהקים הם להתיר על ידם אפילו בזמן הזה. כלומר ולאפוקי שאר מומין דאיתא התם בגמרא ולא המיאס רבינו דהנהו אין מובהקין וכל שאינם מובהקין ומיכריס אין שוחטין עליהם בזמן הזה כמו שנתבאר בסימן זה וכבר כתבתי אצל מומי העין (רמ"ד: ד"ה עינו) מה שיש לדקדק על דברי רבינו דאין מובהקין בזמן הזה:

שי א השוחט הבכור שלא ע"פ חכם אפילו מראהו אח"כ לחכם ומוצא בו מום וכו'. משנה בפרק עד כמה (כח.) השוחט את הבכור ומראה את מומו רבי יהודה מתיר רבי מאיר אומר הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור, ובגמרא (שם) אמר רבה בר בר חנה בדוקין שבעין כ"ע לא פליגי דאסור מפני שהן משתנין לא נחלקו אלא במומין שבגוף דר"מ סבר גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין ורבי יהודה סבר לא גזרינן אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא דקתני הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור שמע מינה קנסא הוא דקנים רבי מאיר, וכתב הרא"ש (פי' ג) מדקרי ליה הכא קנסא אלמא קנסא הוי ולא גזירה ופסק בשאילתות דרב אחאי (פרשת וירא שאילתא מג) א) דהלכה כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו. וכן פסק מר שמואל בן חפני, ובעל הלכות (הל' בכורות קלט ע"ג) פסק כר"מ דתניא וכן נראה מלשון הברייתא וקנסא דקאמר תלמודא לאו דוקא, וכן דעת הרמב"ן ז"ל (הל' בכורות לו.) והמיא דאיה מדקתני הואיל ונשחט ולא קתני הואיל ושחטו משמע אפילו שחטו אחר ונהא לא שייך קנסא אלא גזירה ב)

אין בה שער אינו מום. (ג) כל אלו המומין מובהקין הן להתיר על ידם אפילו בזמן הזה:

סימן שי

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] השוחט בכור שלא על פי חכם: [ב] השוחט הבכור שלא על פי מומחה ומכרו: [ג] מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו:

א השוחט הבכור (א) שלא על פי חכם אפילו אם מראהו אחר כך לחכם ומוצא בו מום אם הוא דוק שבעין וכיוצא בו (ב) שאינו חסרון בגופו לכולי עלמא יקבר. (ג) ואם הוא מום של חסרון רבי יהודה מתיר (ד) ורבי מאיר אוסר ופסק בשאילתות כרבי יהודה וכן כתב ה"ר שמואל הכהן הגאון בן חפני ובעל הלכות פסק כרבי מאיר וכן כתב הרמב"ם וכן היא מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל: ב השוחט הבכור שלא על פי מומחה ומכר ממנו (ה) ואכלוהו מחזיר להם הדמים (ו) לא אכלוהו יקבר ויחזיר להם הדמים: ג מי שאינו מומחה וראה הבכור ונשחט על פיו (ז) יקבר וישלם וכמה ישלם אם

שי א השוחט הבכור וכו'. משנה פרק עד כמה (דף כ"ח.) השוחט הבכור ומראה את מומו לאחר שחיטה וגמלא קטט רבי יהודה מתיר ר"מ אומר הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור, ובגמרא (שם) אמר רבה בר בר חנה בדוקין שבעין כ"ע לא פליגי דאסור מפני שהן משתנין לא נחלקו אלא במומין שבגוף דר"מ סבר גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין ורבי יהודה סבר לא גזרינן אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא דקתני הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור שמע מינה קנסא הוא דקנים רבי מאיר, וכתב הרא"ש (פי' ג) מדקרי ליה הכא קנסא אלמא קנסא הוי ולא גזירה ופסק בשאילתות דרב אחאי (פרשת וירא שאילתא מג) א) דהלכה כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו. וכן פסק מר שמואל בן חפני, ובעל הלכות (הל' בכורות קלט ע"ג) פסק כר"מ דתניא וכן נראה מלשון הברייתא וקנסא דקאמר תלמודא לאו דוקא, וכן דעת הרמב"ן ז"ל (הל' בכורות לו.) והמיא דאיה מדקתני הואיל ונשחט ולא קתני הואיל ושחטו משמע אפילו שחטו אחר ונהא לא שייך קנסא אלא גזירה ב)

רבי יהודה אומר הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור, ובגמרא (שם) אמר רבה בר בר חנה בדוקין שבעין כ"ע לא פליגי דאסור מפני שהן משתנין לא נחלקו אלא במומין שבגוף דר"מ סבר גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין ורבי יהודה סבר לא גזרינן אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא דקתני הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור שמע מינה קנסא הוא דקנים רבי מאיר, וכתב הרא"ש (פי' ג) מדקרי ליה הכא קנסא אלמא קנסא הוי ולא גזירה ופסק בשאילתות דרב אחאי (פרשת וירא שאילתא מג) א) דהלכה כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו. וכן פסק מר שמואל בן חפני, ובעל הלכות (הל' בכורות קלט ע"ג) פסק כר"מ דתניא וכן נראה מלשון הברייתא וקנסא דקאמר תלמודא לאו דוקא, וכן דעת הרמב"ן ז"ל (הל' בכורות לו.) והמיא דאיה מדקתני הואיל ונשחט ולא קתני הואיל ושחטו משמע אפילו שחטו אחר ונהא לא שייך קנסא אלא גזירה ב)

כר"מ בגזירותיו:

ב מי שאינו מומחה וכו'. כן כתב הרא"ש בפרק עד כמה ע"ש הרמב"ן לחלק בין מ"ש לפ"ל דבא"ש דאסור לגדל בהמה דקה קנסוהו חכמים דלא ליעקוד אלא ריבעא אבל בפ"ל דשרי לגדל אף בדקה משלם מחצה וכתב בפ"ע (פפיף ג) דהאידנא דמותר לגדל בהמה דקה בא"י כיון דאין רוב שדות של ישראל א"כ אף בא"י אף בדקה משלם חצי דמיה והא דלא משלם כוליה זהו לפי שהרוים המזונות שהיה מוציא עליו כן כתב הרא"ד בהשגות פ"ג דהלכות בכורות ומביאו ב"י:

ג מי שאינו מומחה וראה הבכור ונשחט על פיו יקבר וישלם. משנה בפרק עד כמה (כח.): ומ"ש וכמה ישלם אם באי" משלם בגפה חצי דמיו וכו'. שם (ע"ב) תנא כשהוא משלם משלם רבינו לדקה ומחצה לגפה מאי טעמא אמר רב הונא בר מנוס משמיה דרב אחא בר איקא משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה ופירש"י משום טורח שיש בבהמה דקה לגדלה וחה שהתיר הבכור הלילו לכהן מטורח גדול להכי לא משלם אלא רביע. ל"א משום גזירת מגדלי בהמה דקה שעוברים על דברי חכמים כדתנן (ב"ק פט:) אין

פרישה

(ג) **כל אלו המומין מובהקין הן וכו'.** כלומר לאפוקי שאר מומין דמונה בגמרא ולא המיאס רבינו דהואיל ואינן מובהקין אין שוחטין עליהם בזמן הזה:

שי (א) שלא ע"פ חכם. והוא הדין בזמן הזה אם לא הראהו לג' בני הכנסת. ש"ע (פפיף ג): **(ב) שאינו חסרון בגופו לכ"ע יקבר.** מפני שהן משתנין: **(ג) ואם הוא מום של חסרון.** ר"ל שבגוף: **(ד) ור"מ אוסר.** דגזרינן אטו דוק שבעין: **(ה) ואכלוהו מחזיר להן הדמים.** כן צריך לומר ד]: **(ו) לא אכלוהו יקבר.** פירוש יחזירו לו ויקבר כמ"ש לעיל בסימן קי"ט גמ מוכר הטריפה דקאמר יחזירו לו מה שקנו והוא יחזיר להם הדמים וכן כתב בח"מ סימן רל"ד דין בכור ודין טריפה בהדדי ע"ש. ומיהו א"ל דלא יחזיר לו בשר הבכור כדי שיקבלנו הוא כיון דמשום הוא שמא יאכלנו מה שאין כן בטריפה דאם תאמר דלא יחזיר לו הבשר כי אם דמי בשר טריפה אם ירצה יכול ליקח מן השוק בשר טריפה אחר חול ויאכלנו מה שאין כן בשר בכור דצריך קטורה וק"ל. ועוד דבשר טריפה ליכא למיחש למידי דהא מכרזינן עליה שלא יקנוהו ממנו וכמ"ש בח"מ סוף סימן ל"ד גם מ"ד סימן קי"ט ה] ומי משום דיאכלנו הוא בעצמו הא אמרינן בסימן קי"ט דאף הנחשד למכור טריפה ולעבור על ולפני עור לא חתן מכשול אינו נחשד לאכלו בעצמו:

(ז) יקבר וישלם. פירוש הרואה משלם מביתו לכהן:

הגהות והערות

שי א) **בדפוס** ראשון ובדפוס דיהרנפורט מראה מקום זה אינו והוא מח"ה שם אות א ובדפוסים המצויים שולבה הגהה זו ללשון הב"י. ונראה דמראה מקום זה הוא טעות וכוונת הרא"ש המובא בב"י וכ"ה בתוספות כח. ד"ה רבי מאיר היא לשאילתות שבפרשת וירא שאילתא מד ששם פסק הלכה כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו (והתם איירי בדין מינקת). ולענין מומים בבכור פסק השאילתות להדיא כר"מ (והוא בפרשת בא שאילתא מג) וז"ל "אעפ"י דקיימא לן ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר"י בהא (מומחה שראה את המום אחר שחיטה) הלכה כר"מ דאמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו". וכבר העיר העמק שאלה (שם אות ג) שדברי שאילתא אלו נשמטו מהתוספות והרא"ש. וע"ע מש"כ הרי"ט אלגזי כאן בסעיף כז: ב) **עיין** בהעמק שאלה (הנ"ל) המוסיף על דברי רמב"ן אלו: ג) **עיין** מ"ש בהגהות והערות אות א: ד) **בטור** שהיה לפני הפרישה הגירסא היתה "מחזיר הדמים" והוסיף שיש לגרוס מחזיר "להם" הדמים וכן הגיה גם בטור שהיה לפניו: ה) **לא** מצאתי שכתב שם שמכרזינן עליה. וצ"ע:

שט ב א. **והאידנא דליכא מומחה.** משום דמומחה צריך להיות נקי ג"כ בראיית העין לבדקם ולנקר בהם היטב וגם מומחה היינו שנטל רשות מנשיא שבא"י להתיר בכורות במומין והאידנא ליכא נשיא בא"י. הרא"ש: ב. נחתך הזנב למעלה מן החוליא הוי מום. אבל מן החוליות ולמטה לגד שער הזנב לא הוי מום: ג. ועוד מנה בעל הטור כו'. עיין בעט"ז שהביא כל המומין שהם מומין אליבא דכ"ע וכיאורן:

שי ב א. ומכרו ואכלוהו כו'. וכ"ש

שט דיני בכור בזמן הזה. וכו' ב' סעיפים:

א [א] א בכור בזמן הזה אין בו היתר אלא על ידי מום [ב] ואפילו אם יראו הבעלים או הכהן (א) לכנסו לביפה עד שימות מעצמו (א) (ג) אינם רשאים אלא צריך הכהן לגדלו עד שיפול בו מום:

ב [ג] ג אפילו כשיפול בו מום בגלוי וניכר לכל בגון שנקטעה ידו או רגלו וכיוצא בו אינו רשאי לשחטו אלא [ד] על פי מומחה שיורה לו שהוא מום הראוי לישחט עליו ואם אין חכם מומחה ניתר על פי ג' בני הכנסת דהיינו חכמים קצת ואינם בקיאים כל כך א [(ב)] [ה] ד והאידנא דליכא מומחין [ו] אינו נשחט ע"פ ג' בני הכנסת (ב) אלא במומין מובהקים [ז] בגון נסמית עינו ונקטעה ידו וכיוצא בהן [ח] ה וצרימת האזן הוא מום מובהק היכא דמינכר שפיר (ג) ונראה לעינים [ט] שהוא יותר ה מחצירת הצפורן וכיצד צרימת האזן שנפגמה [ו] בחסרון ו מן (ד) (ג) התנוך (ה) ולא העור שבשפת ז האזן בין שנפגמה בידי אדם בין שנפגמה בידי שמים:

הגה ב [יא] נחתך הזנב למעלה מן החוליא הוי מום (פסקי מהרא"י סימן רמ"ו) ג [יב] ועוד מנה בעל הטור כמה (ג) מומין שבשטמין עליהם בזמן הזה והרב אחבר ספר הזה נמשך אחר דברי הרמב"ם. ולו נראה להסומך על דברי הטור הנמנין על דעת הרא"ש לא הפסיד:

שי דין בכור שנשחט שלא על פי חכם. וכו' ג' סעיפים:

א [א] א השוחט את הבכור שלא על פי חכם אפי' (ב) הראהו לחכם אח"כ (א) ומצא בו מום (א) אסור (ב) וה"ה בזמן הזה אם לא הראהו לשלשה בני הכנסת:

ב ב השוחט הבכור (ב) שלא על פי מומחה א ומכרו ואכלוהו מחזיר להם הדמים לא אכלוהו (ג) יקבר ויחזיר להם הדמים:

ב א. והאידנא דליכא מומחה. משום דמומחה צריך להיות נקי ג"כ בראיית העין לבדקם ולנקר בהם היטב וגם מומחה היינו שנטל רשות מנשיא שבא"י להתיר בכורות במומין והאידנא ליכא נשיא בא"י. הרא"ש: ב. נחתך הזנב למעלה מן החוליא הוי מום. אבל מן החוליות ולמטה לגד שער הזנב לא הוי מום: ג. ועוד מנה בעל הטור כו'. עיין בעט"ז שהביא כל המומין שהם מומין אליבא דכ"ע וכיאורן:

שי ב א. ומכרו ואכלוהו כו'. וכ"ש נרמז בדברי הרמב"ם שהכי יש לו היתר ע"י נפילת מום כ"כ הרא"ש:

ב [(ב)] **והאידנא דליכא מומחה.** משום דמומחה דאמרי' לא דידע הלכות מומין בלחוד אלא דנקי גם בראות עין לבדקם ולנקר בהם היטב עוד טעם אחר דמומחה דהיינו שנטל רשות מנשיא שבא"י להתיר בכורים והאידנא ליכא נשיא. אשר"י:

(ב) אלא במומין מובהקין כו'. נעוור כתוב אבל דוקין שבעין וחורד ומיט הקבועים לא פירוש חורד פירש"י בגמ' שיש שם טפות לבנות בעין מיט שבעינו טוטפות מיט הקבועים קלי אתרוייהו: (ג) **ונראה לעינים שהוא יותר** מחצירת צפורן. שדבר זה גלוי ונראה לכל רואה ולפ"ז אשמ"כ כתב הטור עד שתמצור בו הלפורן היינו לענין דינא אבל השתא דליכא מומחה לא סגי עד שיהיה מיכר שהוא יותר: (ד) **התנוך.** בפרשת מצורע פירש רש"י גדל האמצעי שבאוזן לצוו לומר הוא הגבוה שבאמצע האוזן שהוא עשר כעין גדר בפני נקב האוזן: (ה) **ולא העור שבשפת האוזן.** שהם הדר בריא והיינו בגליה רכה שבאוזן שנקלפת עור. כן כתב רש"י:

שי א (א) **ומצא בו מום אסור.** נעוור הביא קנא דעות דפסקו כרבי יהודה דדוקא בדוקין שבעין אסור מפני שהם משמנין דמפני לער מיתה משתנה העין ואע"ג דהשתא מתמחז קבוע אי הוה חזי ליה מחיים הוה מתחזי מוס עובר והרמב"ם והרא"ש פסקי כר"מ דבכל מומין אסור גזירה אטו מום המשתנה: **ב (ב) שלא על פי מומחה.** נראה דדין זה אפי' אם מראהו לחכם אח"כ ומצא בו מום כפי מה שמכר בעניש מ' אפ"ה מיב להחזיר לו הדמים ואע"ג דבזה אסור מטום גזירה לאוד אטו מומין אחרים שבבעלי מום דכל שאיסורו מדברי סופרים מה שאכל אכל מ"מ כיון שאיסור הנאה הוא אפי' בדברי סופרים מחזיר הדמים כמבואר שם: (ג) יקבר ויחזיר כו'. נראה דיחזיר לאוכל והמוכר יקברנו לא מבעיא אם המוכר חפץ בכך פשיטא דחייב לו דהוא רוצה לקיים המצוה כהיא דפ' החובל (דף ל"ח) שור הרגם אתה אמרת לי להורגו פטור ומוקי לה בשור העומד להריגה וקא טעין ליה אגא בעינא למיעבד מצוה ה"נ כן הוא בנשר זה העומד לקבורה

ביאור הגר"א

תמורה שם אבל הרמב"ם דחאה מהלכה משום סוגיא דבכורות כ"ה ב' הבא בגיזות כו' ובגידין א"א בצפרתא וכ"כ הר"ש בפ' בתרא דערלה במתני' ג' שם אבל כתב שם דגם בההיא דבכורות ב"ש ל"ד אלא מלא סיט אבל הרמב"ם וש"ע ס"ד כתבו כפשטיה ועבראב"ד פ"ג מה' בכורות: (ליקוט) וי"א דדוקא כר. הרא"ש ספ"ג דבכורות ס"ז (ע"כ):

שט א [א] בכור כר. כמ"ש בסי' ש"ו ס"ה ע"ש: [ב] **ואפי' אם** כר. תוס' נ"ג א' ד"ה ואיתה כו' והרא"ש סוף בכורות: **ב** [ג] **אפי' כו'.** תוס' ל"ו ב' ד"ה פסק כו' וכמ"ש במתני' בכור שנסמית כו' ובגמ' שם: [ד] **ע"פ מומחה כו' ואם אין כו'.** שם: (ליקוט) **ואם אין כו'.** כת"ק וכמ"ש בגמ' ושם ל"ז וספ"ג דשבת ש"מ (ע"כ): [ה] **והאידנא** כו'. הרא"ש ותוס' שם ד"ה פסק ומיהו כו' משום שצריך שיהיה חכם גדול ובקי גם בראיית מומין וש"ש לענין נדר חכם ולענין בכור מומחה ועראי"ש שם ועוד כתב ב"י טעם משום דליכא נשיא בא"י ליטול ממנו רשות והוא ע"פ מ"ש הרמב"ם ר"פ"ג אין כו' ע"פ המומחה שנתן לו הנשיא שבא"י רשות כו' ונראה שדקדק מהג"ל דקרי ליה מומחה וכמ"ש ברש"ש בגהדרין לענין קנסות דבענן מומחין וכבר כ' שאין ראיה וה"נ אמר שם (ה' א') לענין דן יחידי מומחה ואמרינן שם אע"ג דלא נטל רשות ועוד נראה שדקדק מכ"ש בבכורות שם התרת בכור בח"ל כו' וז"ש רמב"ם שם וכן בכור שיצא ח"ל כו' אבל רש"י פ' בה"ק ד"ה בח"ל שאינו ראוי כו' וכן אין לדקדק מהא דפ"ק דסנהדרין (ה') דאמר יתיר בכורות דה"נ קאמר יורה כו' וכמ"ש וכיון דגמיר כו' משום מעשה כו' ודוקא בחלמיד וכמש"ל סי' רמ"ב ס"ד אלא ש"ל מירושלמי (פ"א דחגיגה ופ"י דנדרים) שבקש רב מר"ג ברבי לאחר מיתת אביו שיתן לו רשות להתיר בכורות ואחר מיתת רבו א"צ רשות וביומא ע"ח א' שאלו את ר"א זקן כו' דבר זה הניחו כו' וערש"י שם אבל תוס' בבכורות שם ד"ה במקום כו' כתבו דא"צ ע"ש וכן מצינו כמה אמוראי בבבל שהיו מתירין בכורות ביחידי ואפשר ע"י נטילת רשות וגם דברי תוס' י"ל כן שלא אמרו אלא שא"צ סמוך כמ"ש ביומא שם שאינו אלא משום כבודו של נשיא ומיהו עכשיו שאין נשיא אפשר שא"צ וז"ש תוס' שם ד"ה פסק ומיהו בזה"ז אין נראה כו' משמע אבל משום נטילת רשות אין קפידא וכן הרא"ש בהלכותיו סוף בכורות והאידנא שאין חכם ומומחה כו' שאין

פתחי תשובה

ר"ב שם שנשמל נחת בכור שנתערב בצאר אמר ויכול ויכר כי נחת הבכור הוא רק אגא שים מסם שלא לגמלם וכתב כיון שלף ודלי נחת בכור אם אינו אמור רק מדרבנן כמ"ש התוספות בחולין ל"ו לכן לף אם נשר מגליו וכוא בכור אם מחמת דדעת הרא"ש וטור דבעינן דבר מסור שומעין להקל ועוד לף למאן דאומר בכ"ש דוקא אם ודאי נתערב אבל אם מסרנו אין מוסשין שמא לא הביר טלי ולפיה מלעיל סי' ש"ב ס"א. וכתב עוד לף אם היה ודאי מעורב ולא היה מכיר בכל יש להתיר לאכול לעובד כוכבים אין מדמי איסור אבל ואין לומר שמא יאכלו לישראל כיון שיש בגאר הזה מרי דרבנן דבעיא הבכור עצמו הוא רק דרבנן וגם מה שאינו בטל בנרוב הוא מדרבנן ומכ"ש לאחר שהביר הגאר הבכור ואין כאן רק חשש שמא נשאר עוד מעט דבודאי אין להאמיר טלי אבל ודאי לאכלו לעובד כוכבים ע"ש. [ועיין בתשובי חתם סופר סי' ש"ז מבואר שם דאם היה ודאי מעורב נחת בכור אין מקנה לבטר בטל לעובד כוכבים אין מדמי איסור אבל אם נתערב בש"ב שיש בו כלל דברי הטוב בחולין הנ"ל) והוא ודאי איסור שנתערב ל"ב מיעין שמא יאכלו לישראל וגם אין מקנה בהשלכת הגאר לים המלח לים המלח דכל שאינו מופס דמיו אין מועיל השלכת הגאר ס"ש הש"ך סי' ק"י סק"ב אין כתב דב"ז אי בדור לנו שנתערב נחת בכור כיון הנמר אין רק חשש דדיה) הא לא נאם לעובד זאת ורק הרופא אמר כן ודברי כתמלן לגמא ומאן לימא לן שעיבר נחת הבכור בטוב לגמא נקח הנחת לעצמו כי בודאי בכל לאחיר אל ידי שיאכלו בכ"ב מיסור מדמי איסור אבל בכ"ב מיסור בוב קודם מבירה יאליך גם דמי נחת אי לים לאחיב הרא"ש ד"ל ומיעמו (הוגה בש"ך שם) דס"ל דהם מועיל אפי' בלאחיר בפ' לים לאחיב הרא"ש ד"ל ומיעמו (הוגה בש"ך שם) דס"ל דהם מועיל אפי' בלאחיר ל"ב עכ"פ בכל לאחר כך לעובד כוכבים אין מדמי איסור אבל ודאי בכ"ב אבל אם נתערב אבל אם אינו ודאי אבל אם אינו ודאי אבל אם אינו ודאי

ואם אינו חפץ בכך מ"מ הטירחא עליו כיון שהוא הגורם לזה וא"ל דלא יתן לו כיון שהוא נהנה על כך דלא נהנה לאכלו אז שימכרנו לאחר אחר שאוסרו עליו ואע"פ שמתחלה מכרו באיסור לא דמי קודם שאסרוהו עליו דהיה סבור שיש היתר לשחוט על פי מוס שלא הרגה לחכם ואי יעיגן ביה דמזיד הוא גרגה דבזה ודאי מכריזינן עליה שלא לקנות בשר ממנו כמבואר בסימן קי"ט במכר דברים אסורים בסעיף ט"ו ועל אחילה פשיטא שלא נהנה שיאכלנו דמבואר שם בסעיף ג' דאשור למכור איסור מותר לאכול עמו דאינו נהנה על אחילה בשביל כך. כנ"ל: **ג** (ד) יקבר וישלם. פי' אותו האיש שרגה המוס ישלם: (ה) בגבה חצי דמיו. שהרוגה הכהן המזונות שהיה צריך להוציא עליו אינו לא נשחט לפיכך די בחצי דמיו ובדקה בא"י שאסור לגדל שם דקה כי אם ביערים וכמו שכתוב בח"מ סי' מ"ט נמצא שהיה לו טורח גדול על כן סגי בדביע:

שיא א (א) שדומה לבשר עגלים. ומיישינן שימכור בשר עגל בכור תם ויאמר של בני הוא: (ב) צמר מווי. דטירחא גדולה יש בזה והוא לא טרח נפשיה דמוטב שיודע הדבר לחכמים ויפסידו ממנו וכל שכן אם הוא מריג שיש טירחא יותר וחזו הטעם בעורות עבודים שאינו מטרים לעבוד עור בכור תם:

שיב א (א) ופסקו לו שכר כו'. בטור כתוב והוא שיהיה שכר בטילתו ניכר ואם הוא פועל ומבטל ממלאכתו כדי לרצות נותן לו שכרו כפועל שיש לו מלאכה כזו שבטל ממנה וכמה הוא רוצה ליקח כדי ליסב בטל כן יתן לו עכ"ל ובסי' קע"ז לא כתב הטור כן אלא אומדין כמה אדם בטל רוצה ליקח ולעשות עמק זה ובח"מ גבי השבת אבידה בסי' רס"ד כתב כמה אדם רוצה ליקח לבטל ממלאכתו ולעשות מלאכה זו להשבת אבידה וצריך טעם למה חילק בזה ביניהם והלא בגמרא אמרי' בכל הנהו תלת חד ליישבת דיבטל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה ובתוס' פ' לחהו נשך הבאתים בסי' קע"ז כתבו דדוקא בגי אבן רבים הקילו ודי בזה שישלם לו כאדם בטל לגמרי וכמו שביארנו שם דבריהם לפי פירושו של הטור ולפי פי' ב"י אף אסיקו שם בתוס' מ"מ בהשבת אבידה צריך ליתן כפירש"י דהיינו כמה אדם רוצה לפחות ממלאכה כבידה שהוא רגיל בה ולעסוק במלאכה קלה כזו וא"כ טוטל שכר גם על השבת אבידה אע"ג שאין ליקח שכר על זה מ"מ כיון שהוא מתבטל ממלאכה ועל כרחך צריך ליתן לו ביטול שלו אותר לו גם ליקח שכר על ההשבה וכן לענין דן אם הדין דאמרינן עליה טוטל שכרו כפועל בטל דהיינו הך שבאיה הטור כאן לענין לאיש בכור ג"כ יש שמבטל ממלאכה יכול ליטול שכר ע"כ * וא"כ נ"ע על הטור למה כתב כאן כאלו יוסב בטל ולא כתב שיכול ליטול שכר על הרגאה עצמה כיון שמתבטל ממלאכה ונרגאה דהטור ס"ל דבראיה בכור אין שייך כאן אין שייך כלל מלאכה על כן אין שייך כאן רק לומר כמה יקח ויסב בטל ועל ההליכה שהולך לרגאה נראה פשוט שהיתר גמור ליקח שכר עליה כראיתא בסוף פרק האיש מקדש כאן בבכר הנאה ומילוי כו': (ב) בין אם לא יהיה קבוע. מפני החשד: (ג) ורואה אותה לעולם. הטור כתב זה בשם הרמב"ם ומתה הב"י שהרי תלמוד ערוך הוא דתני זימני לא תקינו ליה רבנן ולא קשה מדי דבגמ' (ס"ד) [י"ל] דלא תקינו ליה שכר אבל הוא אינו מייב לרגאות פעם אחרת וכן הוא באמת לחד תירוצא בתוס' שם קמ"ל הרמב"ם דמייב לרגאות לעולם: **ב** (ד) אין החכם רואה בכור לעצמו. הטעם מפני החשד וקשה לי ממה שכתב רמ"א [סי' י"ח] סעיף י"ח שנהגו בקצת מקומות שאין אדם שוחט ובודק לעצמו משמע דמדינא מותר: שוב ראיתי שנפרק ב' דנגעים הקשה גם הר"ם כן ותירץ בין היכא דאיתחזק איסורא כו' וכזה מתורץ נמי למה שבודק לעצמו דכיון דנשחטה הותרה ולא איתחזק איסורא. וכי איתא א"כ על השחיטה לא יהיה נאמן לעצמו דהא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת וזה סמכינן על רוב מצוין אבל שחיטה מומחין הן כמו שכתב המרדכי רש מולין ע"ש:

ביאור הגר"א

ושחטו הל"ל ודלא כרש"י בפ"ג די"ט כ"ז א' ד"ה אטו כו' וד"ה מתני' כו' רמב"ן וכן הוכיח הרא"ש מפני המשתנין אלמא משום גזירה וראיתו אינו מובן דמי' בדף מס"ש בהדיא בגמ' גזירה כו' ואפ"ה פי' תוס' ורש"י דקנסא הוא. אבל תוס' שם ד"ה ר"מ כו' פסקו כר"י וס"ל דקנסא הוא כדעת רש"י הנ"ל וכן סוגיא כר"י דמ"ש איבעיא להו הוא אליבא דר"י וערש"י ד"ה שקרי כו' ושם לימא תנן כו'. ול"ג דמשם ראיה לפסק הגאונים דהלכה כר"מ ממש"ש דלמא ול"ק לא כו' וכשיטתם: **ג** [ב] ובדקה כו'. דלא כפירש"י שהוא כסוכסוכ ועתוס' שם ד"ה רבינא כו': [ג] (ליקוט) ובח"ל בין כו'.

באר היטב

ג (ב) משלם. שאסור לגדל בהמה דקה בא"י כיון שהוא לא נקבל אלא פגנא מ"ג כיון שאסור לגדל בהמה דקה בא"י מ"כ היה לו טורח גדול בחכמים ובמדברות במקום שאין יאות לכך די לו בחצי דמים של בהמה נקה. ש"ך. וכתב הט"ז וא"ל דיחזיר לאוכר והמוכר יקבלנו לא מינעיא אם המוכר חפץ בכך פשיטא דחייב לתת לו דהוא רוצה לקיים המצוה ואם אינו חפץ בכך מ"מ הטירחא עליו מועלת כיון שהוא הגורם לזה וא"ל לא יתנו לו כיון שהוא נהנה על כך דלא נהנה לאכלו כמ"ש בסי' קי"ט ס"ב עכ"ל:

שיא א (ג) שדומה. וש"ל אחוז שימכור בשר עגל בכור תם ויאמר של בני הוא:

(ב) מווי. וכ"ש אם הוא מריג שיש טירחא יותר וחזו הטעם בעורות עבודים שאינו מטרים לעבוד עור בכור תם. ט"ז:

שיב א (ג) שכר. בטור כתב והוא שיהא שכר בטילתו ניכר ואם הוא פועל ומבטל ממלאכתו נותן לו שכרו כפועל דהיינו כמה רוצה ליקח מי שיש לו מלאכה כזו כדי ליסב בטל. וכתב הט"ז דעל ההליכה שהולך לרגאות נראה פשוט שהיתר גמור הוא ליקח שכר עליה: **ב** (ב) לעצמו. כתב הט"ז הטעם מפני החשד וקשה לי ממ"ש הרמ"א סי' י"ח שנהגו בקצת מקומות שאין אדם שוחט ובודק לעצמו משמע דמדינא מותר שוב ראיתי שכב"ב דנגעים הקשה הר"ם כן ומילק בין היכא דאיתחזק איסורא כו' וכזה מתורץ נמי למה שבודק לעצמו

ג ג מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו (ד) יקבר וישלם מביתו וכמה ישלם ב' אם הוא בארץ ישראל (ב) משלם (ה) בגבה חצי דמיו [ב] ובדקה רביע דמיו [ג] ובחוץ לארץ בין בדקה בין בגבה חצי דמיו [ד] ה והאידנא שאף בא"י אין רוב שדות של ישראל מותר לגדל בהמה דקה אפ' בארץ ישראל הילכך אפ' בא"י אף בדקה משלם חצי דמים:

שיא דין החשוד למכור הבכור. וכו' סעיף אחד:

א א החשוד למכור בכור לשם חולין אין קונים ממנו א בשר צבאים (א) (ו) שדומה לבשר עגלים ואין לוקחים ממנו עורות שאינם עבודים [א] אפילו ב של נקבה שמא יחתוך זכרותו ויאמר של נקבה הוא ואין לוקחין ממנו צמר אפ' מלובן ב ג אבל לוקחין ממנו (ב) צמר (ג) מווי [ד] ולבדים ועורות עבודים:

שיב דין הנוטל שכר לראות בכור. וכו' ג' סעיפים:

א [א] א הנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שוחטין על פיו אלא אם כן היה מומחה גדול וידעו בו חכמים שאין כמותו (א) ופסקו לו (ו) שכר על הראיה והביקור וצריך שיתנו לו שכרו בין יהיה המום קבוע ויתירנו (ב) בין אם לא יהיה קבוע א ב ולא יתנו לו שכר על הבהמה אלא פעם אחת (ג) [ד] ורואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה כדי שלא יבא לידי חשד:

ב (ד) (א) ג אין החכם רואה בכור (ב) לעצמו:

ג ב [ג] ד אין רואין (ב) מומין ביו"ט ה אבל אם ראהו מערב יו"ט יכול לחקור עליו ביו"ט היאך נפל בו המום:

שיג שלא להטיל מום בבכור. וכו' ז' סעיפים:

א א [א] א אסור (א) להטיל מום בבכור אפילו לגרום לו מום כגון ליתן דבילה

ג ב. אם הוא בא"י כו'. שאסור לגדל בהמה דקה בא"י וכמו שנתבאר בס"מ סי' מ"ט הלכך קנסינן ליה דלא לשקול אלא פגנא מ"ג כיון שאסור לגדל בהמה דקה בא"י מ"כ היה לו טורח גדול לגדלה בחוצים ובמדברות במקום שאין יאות הלכך די לו בחצי דמים של בהמה גסה:

שיא א א. בשר צבאים שדומה לבשר עגלים. ויש לחוש שמא מוכר בשר בכור של עגלים: ב. אבל לוקחים ממנו כו'. מפני שאינו עושה מלאכות אלו בשל בכור שהוא מפסד לשהות אלו שמא ישמעו הלעיים ויקנקוהו כפי לשון והוא מקפיד מלהפסיד טרחו:

שיב א א. ולא יתנו לו שכר על הבהמה אלא פעם אחת כו'. שאל"כ כשלא היה מתירו היו אומרים זה מום קבוע הוא ואותו שלא התירו היינו כדי שיבא אליו עוד פעם אחרת ויטלו לו פעם שנית: **ג** ב. אין רואין מומין ביו"ט כו'. וע' מדיניס אלו בא"ח סי' תצ"ח ס"ט:

שיג א א. אסור להטיל כו'. דכתיב כל מום לא יהיה בו (ויק"ד הראשונה בסו"ל) לא יהיה בו. (ויק"ד הראשונה בסו"ל)

הראי"ש בשם הרמב"ן וכמ"ש בספ"ז דב"ק (ע"ב): [ד] והאידנא כו'. כמש"ש משום גזירה כו' ועבח"מ סי' ת"ט ס"א ומש"ש:

שיא א [א] אפ' של נקבה. כמש"ש בגמ' וח"ק כו': [ב] ולבדים ועורות עבודים. גמ' שם:

שיב א [א] הנוטל כו'. כ"ז לשון הרמב"ם ומ"ש גדול וידעו כו' ומ"ש כאילא כו':

[ב] ורואה כו'. דלא כתי' ראשון של תוס' ד"ה תרי כו': **ג** [ג] אין רואין כו'. כ"ש שכ"ה מסקנא דגמ' שם וכמש"ש:

שיג א [א] אסור כו' ואפ' כו'. בכורות ל"ד א' י"ט כ"ז ב':

פתחי תשובה

שיב ב (א) אין החכם רואה. עין נ"ש בכורות סוף פ"ד דף ל"ח דמוקי לה בימיר מומחה ברא בתלמא לא תשדי וכ"כ התוס' יו"ט סוף פ"ב דנגעים וכ"כ המע"מ דמשום הכי האמינו הרא"ש דין זה משום לדרדק לדים לן יחיד מומחה ורוחק לעולם נג' לא שיין זה ע"פ מיהו ל"ג אף לדין אם יש לכל הפלגים שיתפוס בו (שכרי גם בהמת השותפין חייב נבבהה כלקמן סימן ש"כ סעיף ב') אם סם יסלים לרחוקו שכרי רש"י פירש שם דלא תשדי סלמו בשבילו ח"כ יל לאם יש לסם שיתפוס בו תשדי מיהו משמע בבמה דוחמי דאף בבכה"ג לא תשדי. ועיין בשו"ת מות יאיר סימן קכ"ח שנשאל אם מותר לראות בכור לאחרי מומן אם ומתב דבוה"ז שיש ניתר רק ע"פ שלאם מותר אפילו לבעל הבכור להעבדה מתוכן בע"פ וכ"כ אם בל אחרי המותר אפילו מומן שהיה ע"פ ע"ש: **ג** (ב) מוסרן בי"ט. [פרעי דין זה נתבאר בא"ח סי' תצ"ח ס"ט. וע"ש בס"ז ס"ק ע"ב שכתב דיש לנמוד מזה בלאם היה איסור מבורר כגון שנפל איסור לא בהיתר לא בפחות מפ' לא יבא מיבא ואין רוב בהיתר בפרע"ו ואמ"כ מיתוקף היתר ב"ש ותבטל לאיסור דבר זה אסור לאוכרות ב"ש דהוא ממש בכבור ואסור לקרות לאחרים מה ב"ש בכל ע"ש ועיין בס' קרבן מנחה ס"ג דמילה אות ל"ג שכתב עליו לא לאיסר משלש רבנן קשיאי דחמו לא ואין סברון דומה לרחיה בלל ע"ש ועפמ"ג לעל סי' ל"ג בשפ"ד ס"ק ר"ל מזה):

שיג א (א) להטיל מום בבכור. [עיין בח' חמס סיפר סימן ש"ו שסתרך נעגון אם מוס"ו הוא איסור דאורייתא לו דדבנן בעצמה דהרמב"ם פ"ל מאיסורי מזבח פוסק שגם

אם דף ל"ז ע"ל: ג מצנה אם דף כ"ח ע"ל: ד ר' בריחתא אם ע"ב וכדמפרש רב הונא בר מנות אם דקנסוהו חכמים לגדל בהמה דקה: ה הרא"ש בשם הרמב"ן:

א מצנה בכורות דף כ"ט ע"ב: ב כתו"ק אם: ג אם בגמרא וכדמפרש בגמ' אם דמקפיד לטרחי דלמא שתני רבנן דבכור תם הוא ויטען קבורה ומפסדא ליה מיגלי:

א מצנה בכורות דף כ"ח ע"ב וכ"ט ע"א: ב אם בגמרא דף כ"ח ע"ל: ג מצנה סוף פ"ב דנגעים מ"ה: ד מצנה בילה דף כ"ו ע"ל וכר"ש: ה מסקנת הגמרא אם דף כ"ו ע"ב וכתוספות דרבא אם:

א בריתא בכורות דף כ"ו ע"ב:

נקודות הכסף

(סימן ש"ב בט"ז ס"ק א') * ואם כן צ"ע עד המור בר. בכר קדמו הרמ"ה בקונטרס זו על הטור וגם על הרא"ש קשה כן מדברי פרק אלו מציאות דבריו ס"פ עד כמה וכבר התעורר מה בספר מעד"מ והמיה בל"מ. ובעל ע"ז מיקן אחר ייתר טוב והוא משום דבס"פ אלו מציאות גבי פרקה מחלק הרא"ש בין היו הבעלי אם לו לא דבהיו אם אין משלם אלא ביאבד בטל לגמרי דבין הבעלים אם ולא התנה אינו טבל כבד טורח מלאכה הר' ע"ש וכ"כ הטור ח"מ סימן רס"ה אם כן גבי בכור ובעדות הא הבעלים אם אלכך אינו טבל אלא ביאבד בטל לגמרי כך היה כ"ל לתרץ אף לשון הרא"ש ס' עד כמה שכתב ותתה אינו מקבל שכר על העדות לא משמע ק חה קשה גם ק על הרי"ז ול"ע:

ברכי יוסף

מוס לדין לבכר קרבן ובינוס שטלה מדעת אחת דאין לו מקנה אלא כמוס אף דשלה אם ואח"כ הותם מבכר שנה מוס אלידי אם כלו לו מדשי דמשפי שטלה לדין לא מי אלא לאמלי כביטול בו מוס ומשלם לא נאמרו הני ימים מדין הקרבנ כלל דהשלמה ליכא קרבן ולא מיל עליה כך מיטולא דמחוסר זמן כלל אחת הימה לעמוס מיום אלידה לי כלו לו מדשי ומחוסר בשבוה בשב דין אחת מחנן הבים דשוקן שנה אמר מ' ודין שלה בשנה לי כלו מדשי דשוקן מלבשו דהוא מה שמפורש בגמרת והדר אשמועינן דין נפל בו מוס עוך שנמו אלמידן מבקן אלמלמו ולא הוכנך לפרש כלו מדשי דמיה אלין. ק נראה ליישב ומתמוסי להתמב"ם אלמא בכורות אלמלמי מדברי הרב גמ"ש ומם הכמלמי דברי הר"מ מחדשי ר"ה כי ע"ש בס"ד:

ישועות יעקב

דפא המב"ם ז"ל דחוקא הני הפטרים המשנה בכורות דף ל"ז ומפתח עיט נקבעה יהי נשבר רבנו אבל מוחין אמרים שלא נרגל להמון עם שהוא מוס נרגן מעמקה ולדעת הרא"ש כל המוחין אמרים ויתרו ע"פ שלאם כי המעמה ודוחקא דוקן שבאין נרגן מעמקה והנה מאבני מה מקום אחר בתפוי דקאיל לי לרבינו בס"ם דבילה דף כ"ו גבי בכור שנפל לבור דפליגי ר"י ור"ש לי דחלן מוחין ר"ש ולי מוחר לאמלמו מן הבור עייה"ם בס"ם כי רבינו ז"ל בהעמם דלאן דחלן מוחין כי"ש לף בחוס שנפל מעי"ש מעוס בגדה אמו מוקים אף אר"ש ביו"ש דמעוה מוקים אף אר"ש לית ליה מוקלם הייו מעוס דאדם יוצב ומלפם אבל מה אלו מלפם לאמרי מעוס רש מה שלא פעקיות שמא יולד בו מוס ואם מאמר דיולד בו מוס שמא לא יהיה קבוע ולף אם יולד בו מוס קבוע שמא לא יחדקן לו מוחמה לאמרי ולא לו לרבינו ק מש"ם דשמא דף מ"ו דשקיעין מבסר שנפל לבור דלר"ש אלו בשמא אמא דקאמר פש"ם דר"ש לית ליה מוקלם ומשני מעוס דאמרא מלמא מי יאמר דלשיטת רש"י ול דאמרינן אמר דיולד מעוס

באר הגולה

ג ד מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו (ד) יקבר וישלם מביתו וכמה ישלם ב' אם הוא בארץ ישראל (ב) משלם (ה) בגבה חצי דמיו [ב] ובדקה רביע דמיו [ג] ובחוץ לארץ בין בדקה בין בגבה חצי דמיו [ד] ה והאידנא שאף בא"י אין רוב שדות של ישראל מותר לגדל בהמה דקה אפ' בארץ ישראל הילכך אפ' בא"י אף בדקה משלם חצי דמים:

שיא דין החשוד למכור הבכור. וכו' סעיף אחד:

א א החשוד למכור בכור לשם חולין אין קונים ממנו א בשר צבאים (א) (ו) שדומה לבשר עגלים ואין לוקחים ממנו עורות שאינם עבודים [א] אפילו ב של נקבה שמא יחתוך זכרותו ויאמר של נקבה הוא ואין לוקחין ממנו צמר אפ' מלובן ב ג אבל לוקחין ממנו (ב) צמר (ג) מווי [ד] ולבדים ועורות עבודים:

שיב דין הנוטל שכר לראות בכור. וכו' ג' סעיפים:

א [א] א הנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שוחטין על פיו אלא אם כן היה מומחה גדול וידעו בו חכמים שאין כמותו (א) ופסקו לו (ו) שכר על הראיה והביקור וצריך שיתנו לו שכרו בין יהיה המום קבוע ויתירנו (ב) בין אם לא יהיה קבוע א ב ולא יתנו לו שכר על הבהמה אלא פעם אחת (ג) [ד] ורואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה כדי שלא יבא לידי חשד:

ב (ד) (א) ג אין החכם רואה בכור (ב) לעצמו:

ג ב [ג] ד אין רואין (ב) מומין ביו"ט ה אבל אם ראהו מערב יו"ט יכול לחקור עליו ביו"ט היאך נפל בו המום:

שיג שלא להטיל מום בבכור. וכו' ז' סעיפים:

א א [א] א אסור (א) להטיל מום בבכור אפילו לגרום לו מום כגון ליתן דבילה

CamScanner

שאכל חשבינן אכילתו להנאתו ולא יחזיר לו דמים : יד (יד) דינו במוכר דברים שאסורים מד"ם . הטעם דמדין תורה אין צריכין בדיקה הריאה כיון שאין ריעותא לפניהו סמכינן אדוב בהמות שהם כשרים אלא דחכמים הצריכו בדיקה ע"כ מה שאכל מנכה לו ואם"ה מה שלא אכל ממנה יחזיר לו ויתן לו המעות בעדם דמקח טעות הוא ואם על גב דגבי טבח אמרינן בח"מ סי' ס"ו דפטור לשלם בדין זה שהוא אסור משום ספק שאני התם שבאת לחייבו על מעשה שלו ע"כ אין עליך לחייבו אלא בודאי ולא מספק משא"כ כאן בין המוכר ולוקח אפילו אם הדבר ספק מ"מ מקח טעות הוא ולדעתא דהכי לא יהיב ליה זוזי על כן יחזיר לו מעותיו וכן כתב הריב"ש סימן תצ"ט הביאו ש"ך בקיצור כאן וכנ"ל כתב בשם מ"ח בשם מכתבי הה"ר ח"ל מעשה במחבו שנמצאת בריאה במוך הבשר לאחר חיתוכה ואמרו הבהמה ומה שמכר וקיבל המעות לא יחזיר שהאיסור אינו ודאי אלא מפני הספק אסרו הבהמה שא"א לבודקה בנפיחה ולענין ממון המוציא מחברו עליו הראיה עכ"ל הנה דימו דין זה להיא דטבח שזכרתי וזה ודאי אינו מטעם שבחבתי אלא דמ"מ יפה דנו חכמי הה"ר דהתם אפשר דמיירי שאכלו הבשר קודם שנודע שהיא טריפה וגזה אין לקנות להחזיר הדמים וכמו שאכתוב בסמוך סעיף י"ד אי נמי מטעם אחר (ואפילו) [דאפילו] לא אכלוהו עדיין דמי יימר שבלעה המחט קודם שקנאה הלוקח שמא אחר כך בלעה וההיא דמ"מ סי' רל"ב סעיף י"א בשלמן ערוך דאם תוך שלשה ימים קנאה המוציא מחבירו עליו הראיה אבל אם נראה לנו שנעשה נרשות המוכר כגון שלאחר שחיטה מכרה לו ברור הוא דמקח טעות הוא ויחזיר לו מעותיו כל שלא אכל הבשר ואם אכלו פטור הטבח המוכר אע"ג דספק איסור דאוריתא מכר לו מ"מ אין כאן שיכות קנס דהא הוא עצמו לא ידע מזה מה שאין כן לענין מקח טעות כל שישנו לבשר עדיין אין מועיל לו מה שלא ידע מזה דכל שהוא משום מוס חייב להחזיר אע"ג שגם הוא נתאנה וזה פשוט בח"מ סימן רל"ב סעיף י"ח בהג"ה. אבל באמת אם ידע המוכר מזה הספק ומכר לו ודאי אע"ג שאכלו הלוקח יחזיר לו המעות ההיא דבכור שזכרנו בסמוך ובלבוש כתב שאם נולד ספק טריפה שאין הדרך לבדוק אחריו כגון שנמצא מחט בריאה כו' ואמרינן לה מספק אפי' הבשר קיים א"ל להחזיר הדמים שהוא מוחזק בהם והנה הוא סותר דברי עצמו שכתב בח"מ סימן רל"ב בספרו סעיף י"ב וח"ל ובטריפות דלא שכיחי אפילו הוא דבר שאנו אומרים מספק הוי מקח טעות ולא יכול המוכר לומר אימתי לי ראייה דטריפה היא כו' עכ"ל והם דברי רמ"א שם ועיקר דברינו כאן שלא בדקדוק ונמשך אחר דברי ב"י בשם חכמי הה"ר ובכר זכרנו שדינם דין אמת ולא מטעמייהו בעלע"ד ברור ופשוט : (טו) ואם מכר לו דבר מבהמה כו' . * פי' אע"ג דכתב הש"ע בשם כל הטריפה מכח שלא נבדקה הריאה כהוגן אמרי' שאם אכלה מנכה לו המוכר ולא יחזיר לו מ"מ היינו דוקא במדי דהבדיקה אינה הכרחית ההיא דריאה שזכרנו דמן התורה אין צריכין בדיקה כל זמן שאין לפנינו ריעותא אבל אם יש פה ריעותא ממילא צריכה בדיקה אפי' מ"ה ואירע הדבר שאין יכולין לבדקה אע"פ שאכלה הלוקח חייב המוכר להחזיר דהרי ספק איסור דאוריתא מכר לו ובכר בירבו דהיינו דוקא אם ידע המוכר מן הספק דאז דוקא שייך קנס משא"כ אם לא ידע אז לא יחזיר אלא בלא אכלו מטעם מקח טעות :

יד [כט] המוכר בשר ואח"כ נודע כח שהבהמה לא נבדקה כהוגן (יד) דינו במוכר דברים שאסורים מדברי (יח) סופרים :

הגה (טו) כט [ל] ואם מכר לו דבר (יט) מבהמה שאינה בזוקת כשרותה דאתיליד בה ריעותא ולא יכולין לבדוק אם היא כשרה וצריכים לאסרה מספק אפילו הכי הוי כאלו היתה ודאי טריפה ולצרך להחזיר הדמים (תשובת ריב"ש) :

ויבדוק במזיד ושנאכל על סמך בדיקתו זה ודאי אסור לד"ה ואע"פ שאין בדיקה זו אלא מדבריהם והוי כהיא דאין מבטלין איסור לכתחלה דאם בטלוהו במזיד אסור עכ"ל וכן כ' המחבר בסי' ס"ו דאיסור אם בטלוהו במזיד אסור : כט. ואם מכר לו דבר מבהמה כו' . כלומר ל"מ מבהמה שלא נבדקה כהוגן שע"פ מדבריהם היא אסורה בודאי ואם כן אין המוכר יכול לומר אימתי ראיה דטרפה היא פשיטא דצריך להחזיר לו הדמים כשהבשר קיים אלא אפילו מכר לו דבר מבהמה דאתיליד בה ריעותא כו' שצריכין לאסור מספק וה"מ דיאמר המוכר דלמא לאו טרפה היא ואימתי ראייה דטרפה היא ואחזיר לך המעות אפ"ה הוי כאילו היתה ודאי טרפה מדבריהם וצריך להחזיר לו הדמים כשהבשר עדיין קיים (וכן משמע בד"מ דסק"ל דספק טרפה גרע לענין זה מאיסור דרבנן וכמ"ש לקמן) וכן כתב הריב"ש בסי' תצ"ט ומביאו ב"י וח"ל אלף על פי שאינו אסור אלא מספק והמוכר מוחזק בדמים הוי מקח טעות כיון דמספיקא פרשי אינשי אין לך מוס גדול מזה עכ"ל וכ' הרב בח"מ סי' רל"ב סי"ג ואפילו טרפות שאנו אומרין מספק מבטל המקח ואין המוכר יכול לומר אימתי ראייה דטריפה היא עכ"ל (וכתב בבמ"ע שם ונראה דמחמת ספק דקאמר היינו דאינו טרפה לכ"ע דאל"כ מאי מידש מורי"ם ז"ל גם הא גם טרפות דסירכא אנו מטריפין מכח ספק שאין אנו בקיאין לבדוק עכ"ל כלומר וטרפות דסירכא כבר כ' שם המחבר דמבטל המקח אבל בחנם דמק דהא איכא סרכות טובא דטרפה בודאי וכמו שנתבאר בסימן (י"ט) אבל הב"מ כתב וז"ל כתוב בש"ע המוכר בשר ואח"כ נודע שהבהמה לא נבדקה כהוגן דינו כמוכר דברים שאסורים מדברי סופרים ונהג"ה אבל מכר לו מבהמה דאתיליד בה ריעותא ולא יכולין לבדקה דינו כמוכר דברים שאסורים מד"מ עכ"ל ועטעמא דמלתא דמדאוריתא בהמה שלא נבדקה מותרת בחמילה דרוב בהמות בחזקת כשרות הן אלא תקנת חכמים שלא לאכלם אם לא נבדקה הריאה וכדלעיל ר"פ ל"ט (נראה שהכין דמ"ש המחבר שלא נבדקה כהוגן דהיינו שנתבדה בלא בדיקה שאסור לאכלה אבל אתיליד בה ריעותא דאסור לאכלה דבר תורה עד שיתבדק דאין בהמה זו מן הרוב כיון שנולד בה ריעותא ושמא טרפה היא ופפקא דאוריתא היא לפיכך דינו כמוכר דברים שאסורים מד"מ וכ"פ הריב"ש בתשו' ומביאו ב"י עכ"ל ותימה למה שינה לשון הרב והאמת שלשון הרב שכתב ואם מכר כו' דתקו ולכן הכין שהאי אם הוא כמו אבל ור"ל דבבה"ג צריך להחזיר הדמים אף אם כבר אכל ותימה לפי דברי מנין לו להרב זה הלא כיון דספיקא היא למה יחזיר המוכר הדמים אם כבר אכל אם ידלה הלוקח לומר אין לך מוס גדול מזה יאמר לו המוכר החזר לי מקחי ואחזיר לך מעותיך עכשיו שאכל יאמר לו המוכר מאן לימא לך דטרפה אכלת ודאי אלו עדיין לא אכלת היית יכול לומר כיון דמספקא פרשי אינשי אין לך מוס גדול מזה אבל עתה שאכלת וכן משמע בבמ"ע בח"מ סי' רל"ד ס"ק ז' דבספק טרפה שאכל ז"ל להחזיר הדמים ע"ש ומ"ש וכ"כ הריב"ש בתשו' ומביאו ב"י ואם כי לא נמצא כן בריב"ש ולא בב"י אדרבה המעיין בתשו' הריב"ש שם ירלה דמשמע כמו שכתבתי וכן מדברי ד"מ שאביא לקמן מוכח דלא הוי אלא מקח טעות אלא הדבר ברור בפירוש דברי הרב כמו שכתבתי ונעטע"ז כתב וח"ל בד"א שנודע שהבהמה לא נבדקה כהוגן בטרפות הריאה שהוא דבר שרגילין לבדוק אחריו אבל אם נולד אח"כ ספק טרפה מאחר שאין דרך לבדוק אחריו כגון שנמצא מחט בריאה והריאה כבר חתוכה ואין יודע אם מיקנה ועכשיו מ"א לבדקה בנפיחה ואמרינן

ביאור הגר"א

יד [כט] המוכר כו'. כמ"ש בירושלמי פ"ג די"ט ר' יודן בעי דמאי מדבריהם ראיית טריפה מדבריהם כו' וע"ל סי' ל"ט סעיף א"ב : [ל] ואם מכר כו'. ר"ל שלא יוכל לומר אייתי ראיה

באר היטב

דרבנן חשיב אכילתו הנאה והש"ך כתב הטעם דלענין ממון אוקמוה אדין תורה ולא גזרו איסור כדי להוציא ממון עכ"ל : יד (יח) סופרים . והא דאיתא בסי' ל"ט ס"ג דאם לא נבדקה הריאה כשירה היינו דוקא אם פעם אי אירע כן כאונס או בשוגג אבל שיעמוד מי שאינו יודע לבדוק ויבדוק במזיד ושנאכל על סמך בדיקתו זה ודאי איסור לד"ה ואע"פ שאין בדיקה זו אלא מדבריהם דאין בהיא דאין מבטלין איסור לכתחלה דאם בטלוהו במזיד אסור וכ"כ המחבר בסימן ל"ט ס"ו בעל"ל הש"ך והט"ז כתב ואע"ג דגבי טבח אמרינן בח"מ סי' ס"ו דפטור לשלם בדין זה שהוא אסור משום ספק שאני התם שבאת לחייבו על מעשה שלו ע"כ אין לחייבו אלא בודאי ולא מספק משא"כ כאן בין המוכר והלוקח אפילו אם הדבר ספק מ"מ מקח טעות הוא ולדעתא דהכי לא יהיב ליה זוזי ע"כ יחזיר לו מעותיו וכנ"ל כתב בשם מ"ח ח"ל מעשה במחבו שנמצאת בריאה בתוך הבשר לאחר חיתוכה ומה שמכר וקיבל המעות לא יחזיר שהאיסור אינו ודאי אלא מפני הספק אסרו הבהמה שא"א לבודקה בנפיחה ולענין ממון המע"ר עכ"ל הנה דימו דין זה להיא דטבח שזכרתי וזה ודאי אינו לפי שבחבתי דאל דלף בספק צריך להחזיר הדמים אלא דמ"מ יפה דנו דלמא דמיירי שאכלו הבשר קודם שנודע שהיא טריפה וגזה אין לקנות להחזיר הדמים א"ל אבל אם לא אכלוהו עדיין דמי יימר שבלעה המחט קודם שקנאה הלוקח שמא אחר כך בלעה וההיא דמ"מ סי' רל"ב סעיף י"ד בשלמן ערוך דאם תוך שלשה ימים קנאה המוציא מחבירו עליו הראיה אבל אם נראה לנו שנעשה נרשות המוכר כגון שלאחר שחיטה מכרה לו ברור הוא דמקח טעות הוא ויחזיר לו מעותיו כל שלא אכל הבשר ואם אכלו פטור הטבח המוכר אע"ג דספק איסור דאוריתא מכר לו מ"מ אין כאן שייכות קנס דהא הוא עצמו לא ידע מזה מה שאין כן לענין מקח טעות כל שישנו לבשר עדיין אין מועיל לו מה שלא ידע מזה דכל שהוא משום מוס חייב להחזיר אע"ג שגם הוא נתאנה וזה פשוט בח"מ סימן רל"ב סעיף י"ח בהג"ה. אבל באמת אם ידע המוכר מזה הספק ומכר לו ודאי אע"ג שאכלו הלוקח יחזיר לו המעות ההיא דבכור שזכרנו בסמוך ובלבוש כתב שאם נולד ספק טריפה שאין הדרך לבדוק אחריו כגון שנמצא מחט בריאה כו' ואמרינן לה מספק אפי' הבשר קיים א"ל להחזיר הדמים שהוא מוחזק בהם והנה הוא סותר דברי עצמו שכתב בח"מ סימן רל"ב בספרו סעיף י"ב וח"ל ובטריפות דלא שכיחי אפילו הוא דבר שאנו אומרים מספק הוי מקח טעות ולא יכול המוכר לומר אימתי לי ראייה דטריפה היא כו' עכ"ל והם דברי רמ"א שם ועיקר דברינו כאן שלא בדקדוק ונמשך אחר דברי ב"י בשם חכמי הה"ר ובכר זכרנו שדינם דין אמת ולא מטעמייהו בעלע"ד ברור ופשוט : (טו) ואם מכר לו דבר מבהמה כו'. * פי' אע"ג דכתב הש"ע בשם כל הטריפה מכח שלא נבדקה הריאה כהוגן אמרי' שאם אכלה מנכה לו המוכר ולא יחזיר לו מ"מ היינו דוקא במדי דהבדיקה אינה הכרחית ההיא דריאה שזכרנו דמן התורה אין צריכין בדיקה כל זמן שאין לפנינו ריעותא אבל אם יש פה ריעותא ממילא צריכה בדיקה אפי' מ"ה ואירע הדבר שאין יכולין לבדקה אע"פ שאכלה הלוקח חייב המוכר להחזיר דהרי ספק איסור דאוריתא מכר לו ובכר בירבו דהיינו דוקא אם ידע המוכר מן הספק דאז דוקא שייך קנס משא"כ אם לא ידע אז לא יחזיר אלא בלא אכלו מטעם מקח טעות :

כיון דמספקא פרשי אינשי אין לך מוס גדול מזה אבל עתה שאכלת וכן משמע בבמ"ע בח"מ סי' רל"ד ס"ק ז' דבספק טרפה שאכל ז"ל להחזיר הדמים ע"ש ומ"ש וכ"כ הריב"ש בתשו' ומביאו ב"י ואם כי לא נמצא כן בריב"ש ולא בב"י אדרבה המעיין בתשו' הריב"ש שם ירלה דמשמע כמו שכתבתי וכן מדברי ד"מ שאביא לקמן מוכח דלא הוי אלא מקח טעות אלא הדבר ברור בפירוש דברי הרב כמו שכתבתי ונעטע"ז כתב וח"ל בד"א שנודע שהבהמה לא נבדקה כהוגן בטרפות הריאה שהוא דבר שרגילין לבדוק אחריו אבל אם נולד אח"כ ספק טרפה מאחר שאין דרך לבדוק אחריו כגון שנמצא מחט בריאה והריאה כבר חתוכה ואין יודע אם מיקנה ועכשיו מ"א לבדקה בנפיחה ואמרינן

דלף זה כן עכ"ל משמע דר"ל כי היכי דגבי סחורה לא העמידו חכמים דבריהם לענין ממון ה"נ כאן לענין מכירה ויתר פרטי דינים אלו עיין מ"מ סי' רל"ד ובסמ"ע שם : יד כח. שהבהמה לא נבדקה כהוגן כו'. בסי' ל"ט ס"ג כתב המחבר דאם נתבדה הריאה קודם בדיקה דכשרה וא"כ ל"ל (ועיין בס"ק שאח"ז) דמיירי הכא בהן גווני דהריב"ש שכתב בסי' (תצ"ט) [תצ"ח] וח"ל וכ"ת והלא בהמה שנתחטבה נחזקת היתר עומדת כו' ואם שנולה הריאה ולא נבדקה כשרה היינו דוקא אם פעם אי אירע כן באונס או בשוגג אבל שיעמוד מי שיודע לו שאין יודע לבדוק ויבדוק במזיד ושנאכל על סמך בדיקתו זה ודאי אסור לד"ה ואע"פ שאין בדיקה זו אלא מדבריהם אסור לכתחלה דאם בטלוהו במזיד אסור עכ"ל וכן כ' המחבר בסי' ס"ו דאיסור אם בטלוהו במזיד אסור : כט. ואם מכר לו דבר מבהמה כו'. כלומר ל"מ מבהמה שלא נבדקה כהוגן שע"פ מדבריהם היא אסורה בודאי ואם כן אין המוכר יכול לומר אימתי ראיה דטרפה היא פשיטא דצריך להחזיר לו הדמים כשהבשר קיים אלא אפילו מכר לו דבר מבהמה דאתיליד בה ריעותא כו' שצריכין לאסור מספק וה"מ דיאמר המוכר דלמא לאו טרפה היא ואימתי ראייה דטרפה היא ואחזיר לך המעות אפ"ה הוי כאילו היתה ודאי טרפה מדבריהם וצריך להחזיר לו הדמים כשהבשר עדיין קיים (וכן משמע בד"מ דסק"ל דספק טרפה גרע לענין זה מאיסור דרבנן וכמ"ש לקמן) וכן כתב הריב"ש בסי' תצ"ט ומביאו ב"י וח"ל אלף על פי שאינו אסור אלא מספק והמוכר מוחזק בדמים הוי מקח טעות כיון דמספיקא פרשי אינשי אין לך מוס גדול מזה עכ"ל וכ' הרב בח"מ סי' רל"ב סי"ג ואפילו טרפות שאנו אומרין מספק מבטל המקח ואין המוכר יכול לומר אימתי ראייה דטריפה היא עכ"ל (וכתב בבמ"ע שם ונראה דמחמת ספק דקאמר היינו דאינו טרפה לכ"ע דאל"כ מאי מידש מורי"ם ז"ל גם הא גם טרפות דסירכא אנו מטריפין מכח ספק שאין אנו בקיאין לבדוק עכ"ל כלומר וטרפות דסירכא כבר כ' שם המחבר דמבטל המקח אבל בחנם דמק דהא איכא סרכות טובא דטרפה בודאי וכמו שנתבאר בסימן (י"ט) אבל הב"מ כתב וז"ל כתוב בש"ע המוכר בשר ואח"כ נודע שהבהמה לא נבדקה כהוגן דינו כמוכר דברים שאסורים מדברי סופרים ונהג"ה אבל מכר לו מבהמה דאתיליד בה ריעותא ולא יכולין לבדקה דינו כמוכר דברים שאסורים מד"מ עכ"ל ועטעמא דמלתא דמדאוריתא בהמה שלא נבדקה מותרת בחמילה דרוב בהמות בחזקת כשרות הן אלא תקנת חכמים שלא לאכלם אם לא נבדקה הריאה וכדלעיל ר"פ ל"ט (נראה שהכין דמ"ש המחבר שלא נבדקה כהוגן דהיינו שנתבדה בלא בדיקה שאסור לאכלה אבל אתיליד בה ריעותא דאסור לאכלה דבר תורה עד שיתבדק דאין בהמה זו מן הרוב כיון שנולד בה ריעותא ושמא טרפה היא ופפקא דאוריתא היא לפיכך דינו כמוכר דברים שאסורים מד"מ וכ"פ הריב"ש בתשו' ומביאו ב"י עכ"ל ותימה למה שינה לשון הרב והאמת שלשון הרב שכתב ואם מכר כו' דתקו ולכן הכין שהאי אם הוא כמו אבל ור"ל דבבה"ג צריך להחזיר הדמים אף אם כבר אכל ותימה לפי דברי מנין לו להרב זה הלא כיון דספיקא היא למה יחזיר המוכר הדמים אם כבר אכל אם ידלה הלוקח לומר אין לך מוס גדול מזה יאמר לו המוכר החזר לי מקחי ואחזיר לך מעותיך עכשיו שאכל יאמר לו המוכר מאן לימא לך דטרפה אכלת ודאי אלו עדיין לא אכלת היית יכול לומר

כתבו בח"מ סי' רל"ד סעיף ג' ד') וכתב הריב"ש שלמד מה מדלא הזכיר בגמרא אלא איסורי תורה אבל איסור דרבנן כיון שאכל איסור והנה אינו מחזיר לו דמים: כא תשובה הריב"ש שם :

נקודות הכסף

ראיית בטר היא מקנת' דרבנן דלקמן סימן ש"ע ואדרבה ראיית בטר חמיר טפי דאסכתן בגמרא וס"ס דנרין לחלות לתם וא"כ הי כדבר שאסור אלא מדרבנן ומ"ש רש"י דספק איסור הי ר"ל דלהכי קבטיהו משום איסור ספק עבוו בה לחתר דרבנן מקנו בן משום ספק שמי התם שבאת לחייבו בן בדיקת הריאה מקנו בן משום ספק מדע דע"כ טוחת רש"י מדפר דהא מוכח התם בס"ם סוף פרק כל פסולי המוקדשין להדיא דאפי' אם יודע בבירור שהיה בו מום מחזיר הדמים כיון דעבר על מקנתא דרבנן דנרין לצרך הרחמנא לתכם אלא תלי טעמא רש"י כדפרשים חהו נרוב. שוב מצאתי מדבר בגמ"ע בח"מ ר"ס רל"ד שכתב דהוקא בלאי טרפ' אבל בספק טרפה ל"ל להחזיר הדמים אם נאבל והשומט פרה ומכרה ונודע שהוא טרפה דמחזיר אע"ג שכבר אכל פירותיו נטרפ' בלאי וכסלו שאי דספק בהמה בחזקת שלם בה מוס ותה דבטר אלא נבדק אע"פ שטעע אמ"כ שהיה בו מוס אע"פ שהוא אסור בהתלה מדרבנן בגמרא פרק עד כמה וכתבו הטור כי"ד סי' ש"י וכיון דהוי איסור התלה אין מנכה לו מן הדמים ומעמא דבמבבר הוא דהא אפילו היה כבר הי המוכר מוכרח להשלים ולא ליהנות ממנו ומ"כ אין בו דין מכירה כלל וכנ"ל ועיל ומוכח מדברי דאפילו ידע המוכר קודם מכירה שהוא ספק טרפה אין מחזיר כשאכל ולא לא ידע אפילו בלאי טרפה לא קנאנו ליה וכנ"ל כתב ס"ק כ"ה: (בסד"ז ס"ק ס"ז) * פי' אע"ג דבבה הש"ע בר. פי' זה ליתא בס"ש בס"ך ס"ק כ"ט ותם בסמוך הסמתי לדעתא :

יד אפרים

מיר"ד סימן ע"ז יהודים שהלכו מלרלת אמרים לעיר יהם ש"ע ומקנת עבו לעבמם ומקנת עבו שוכרים מיהודים אמרים ונלו והעידו על אלו שאמו יין ש"ג יום יום ושאלו לכם למה אתם שוחטים ואמרו לכם כי הוא לכם כשרות נמם ע בטלנת כל"ל הבהמים רעים ומביאים לבמת בכון ואין שם מבקה אמר וכוכים לאין זה רק כלמיאמנן שאין מפרין שפקנו בטלות זה לעמרי דאפשר שאם היה לפיהם יין בשר היו שוחין ואף על גב דלא פשעא לן מכל מקום כיון שלא ראו אותם שוחטים זה ויין סיבר לפיהם אוקי גברא אחזקתיה מה"ג בח"מ סימן ל"ד אם ראיתו קוכר לו מתיר בשמת סי' ע"ג וכ' בשרים עים רבים סימן כ"ד כ"ה כיו המשוחרים על פמם יהם אימם נאמנים לשמת של אחרים בעכרים ותשרים דבר שאשלא סימן ל"ח ומם שעתיק מעוכה מלאים אחר שמתמיר הם ובעל המחבר לידד לקבל ע"י שמעה אם נמר מלאכם בחיים ונשום שיאמרו שאמת אם קרם לחם מקרם בשמת שמפק ממלאכת סיין ואם זוח ידם מתמת בשמירים שהעלם על יהם ומתכיון עליהם מה שיגיהו ע"ש שהעם ע"ש ועיין בפי מי ותו"ד סימן קנ"ח :

יד אברהם

הרשב"א סי' ס"ד דמשות על המחבר אפי' על הקל ממנו אינו משות דמותר לערלות אינו מותר אבל שחיטה. וע"ל דסוגתו בס"ש הכי' הוא בע"ז דהוקא בדבר אבל אחרי אחבר דמשות לקל אבל בבי מינים לא. ס"ג בס"ש הע"ז בשם הפרישה דהוקא בשיש לו הנאה ממנו

דרבנן חשיב אכילתו הנאה והש"ך כתב הטעם דלענין ממון אוקמוה אדין תורה ולא גזרו איסור כדי להוציא ממון עכ"ל : יד (יח) סופרים . והא דאיתא בסי' ל"ט ס"ג דאם לא נבדקה הריאה כשירה היינו דוקא אם פעם אי אירע כן באונס או בשוגג אבל שיעמוד מי שאינו יודע לבדוק ויבדוק במזיד ושנאכל על סמך בדיקתו זה ודאי איסור לד"ה ואע"פ שאין בדיקה זו אלא מדבריהם דאין בהיא דאין מבטלין איסור לכתחלה דאם בטלוהו במזיד אסור וכ"כ המחבר בסימן ל"ט ס"ו בעל"ל הש"ך והט"ז כתב ואע"ג דגבי טבח אמרינן בח"מ סי' ס"ו דפטור לשלם בדין זה שהוא אסור משום ספק שאני התם שבאת לחייבו על מעשה שלו ע"כ אין לחייבו אלא בודאי ולא מספק משא"כ כאן בין המוכר והלוקח אפילו אם הדבר ספק מ"מ מקח טעות הוא ולדעתא דהכי לא יהיב ליה זוזי ע"כ יחזיר לו מעותיו וכנ"ל כתב בשם מ"ח ח"ל מעשה במחבו שנמצאת בריאה בתוך הבשר לאחר חיתוכה ומה שמכר וקיבל המעות לא יחזיר שהאיסור אינו ודאי אלא מפני הספק אסרו הבהמה שא"א לבודקה בנפיחה ולענין ממון המע"ר עכ"ל הנה דימו דין זה להיא דטבח שזכרתי וזה ודאי אינו לפי שבחבתי דאל דלף בספק צריך להחזיר הדמים אלא דמ"מ יפה דנו דלמא דמיירי שאכלו הבשר קודם שנודע שהיא טריפה וגזה אין לקנות להחזיר הדמים א"ל אבל אם לא אכלוהו עדיין דמי יימר שבלעה המחט קודם שקנאה הלוקח (ר"ל לענין שהמוכר כל הבהמה לטבח יחזיר הדמים וק"ל) שמא אח"כ בלעה וכמ"ש בח"מ סימן רל"ב בח"מ סימן רל"ב סי' ל"ט בח"מ דאם תוך ג"

CamScanner

מכר בשר בחזקת כשר ועירבו הקונה עם בשר אחר ונמצא טרף

רלד [ג] ונודע שהיא טריפה. ואם הלוקח עירבו עם כשרות ונטרף מחמת זה שאר בשר, נראה דלדעת רמ"ג לעיל בסימן כ"ה סעיף ג' שפסק כדעת התוס' (סנהדרין נ"ג, ג' ד"ה השתא, כ"ק ק, ג' ד"ה טיהר) והרא"ש (סנהדרין פ"ד סי' ה') שפסקו כר"מ (כ"ק סס), ובתוס' בב"ק דף ק' כד"ה טיהר את הטמא כתבו דלר"מ מיירי בטיהר את הטמא אפילו כשעירבו בעל הבית עם פירותיו, ג"כ ה"ע כאן דמיירי דהרי בכאן עשה במזיד, אלא אפילו הכי דפטרי התם מ"מ הא כתב הש"ך שם בס"ק (כ') [ה'] (אות כ') לחלק בין מראה דיבר לשולחני דכיון שהראהו לשולחני שוב לא היה לו להראותו לאחר, אבל הנשאל לחכם לא היה לו לבעל הבית למהר, ועוד דבמראה דיבר לשולחני מוכח מילתיה דסמיך עלה וכו', הכא י"ל דליביה אנסיה וכו' ע"ש, והכא לא שייך כל הני טעמי, כיון שמכר לו במזיד בחזקת כשר מה היה לו לישאל עוד, וכל הטעמים שכתב הש"ך שם לא שייכים כאן, נראה דמיירי לכולי עלמא:

[כ] (והוא) [ו]יחזיר להם הדמים. עיין סמ"ע ס"ק ד' שכתב שני טעמים באיסור דאורייתא דמיירי להחזיר הדמים, א' משום דקנסוהו, ב' משום דלא משיב הנאה כשאכל איסור דאורייתא ע"ש. וי"מ בין שני הטעמים אם עירבם הלוקח בשישים בלא בלח ואכל אחר שכבר הותר א"כ משיב הנאה, ומ"מ שייך קנס על שגרם במזיד לבטל האיסור. אך יש לספק אם עירבו ועדיין בעין דנראה דיכול לחזור הדמים וליקח אלקו מהתערובת המותר, דבשר וטריפה כשני מינים דמי והתקח בטל.

מכר בשר בחזקת כשר ונמצא טרף וביטלן בששים

אם גורם לבטל איסור במזיד חשיב כמבטל איסור במזיד

אך יש לספק אם התערובת אסור להמוכר כיון שע"י גרמתו שגרם במזיד נתבטל האיסור ומבטל איסור במזיד אסור להתבטל, או דגורם לא משיב כמבטל איסור במזיד. ומסתבר לאיסור:

אי אוכל איסור דרבנן צריך כפרה

[ג] ואין המוכר מחזיר לו כלום. בס"ך סי"ד סימן קי"ט (סקכ"ז) פסק דאפילו המוכר משוויו א"צ להחזיר ע"ש. ולכאורה אינו מובן, כיון דהתקח בטל הוי כמזיק או כאוכל שלא בתקח ולמה יצטרך לשלם יותר משוויו. ואפשר לפי דבאיסורי תורה אפילו אוכלן בשוגג צריך כפרה ומשובה להגין על היסורין, מ"מ באיסור דרבנן א"צ שום כפרה וכאילו לא עבר דמי, מדע דהא אמרינן בעירובין דף (מ"ז) [מ"ז] (ע"ב) בדרבנן עבדינן עובדא והדר מודענן מיובתא, ואילו היה נענש על השוגג היאך היו מניחין לו לעבור ולקבל עונש, אלא ודאי דאינו נענש כלל על השוגג באיסור דרבנן והרי הוא לאוכל כאילו אכל כשירה, והרי נהנה כמו מן הכשירה ומש"ה צריך לשלם כל דמי הנאתו, כמו מה נהנה חה אסר מועט דכללא הוא דצריך לשלם כפי מה שנהנה (לקמן סימן שפ"ג סעיף ז'), משא"כ באיסור דאורייתא שמקבל עונש על השוגג ומסרונו גדול מהנאתו:

נפקד שמסר לבנו קטן בן שש שיודע בסיב מרים

רלה [ג] בטיב משא ומתן. עיין סמ"ע ס"ק ד' והג"ה שמוכח מדבריו באחד שזיכה ע"י אחר מתנה להקטן ומסרו האחר להקטן אסר שהגיע לפעוטות שמקבל מקח, שפטור האחר כשנאבד מהקטן. ונראה דהיינו דוקא בכה"ג שהחסך הנאבד של הקטן, וכיון דמכמיס מיקנו שיהיה מתנתו (ומתילנו) [ומכירתו] קיים מכל שכן פרעון לידו, אבל של אחרים כשמסרו לקטן אף דכל המפקיד על דעת אשתו ומיו

רלד (א) ונודע שלא הראהו. ולא דמי לבהמה שלא נבדקה דסעיף ג', שאני התם דבהמה בחזקת כשירה עומדת וא"צ בדיקה אלא מדרבנן, משא"כ במום דבהמה בחזקת שאין בה מום עומדת ואיסורא דאורייתא הוא. ועוד דבכור שלא נבדק אסור בהנאה ובאיסור הנאה אפילו באיסור דרבנן מחזירין הדמים כמבואר בסעיף ד':

(ב) יקבר. היינו הלוקח צריך לקוברו ואסור להחזירו למוכר שיקברנו, דחיישינן שמא ימכור לעכו"ם ויהנה ממנו, משא"כ במוכר טריפה דסעיף ב' מחזירין הבשר דלא חיישינן שיאכלנו, דחשיד לאיסור קל דלפני עור לא חשיד על איסור חמור דאכילה, ולא חיישינן שימכרנו לישראל אחר, דהא טבח שיצא טריפה מתחת ידו מכריזין עליו שלא יקח אדם אצלו:

(ג) ונודע שהיא טריפה. ☜עיין ביאורים (סק"א) דאם הלוקח עירבו ובשלו עם כשירות שחייב המוכר לשלם לו:

(ד) (והוא) [ו]יחזיר להם הדמים. הטעם, מפני דקנסו משום שהכשיל לישראל באיסור דאורייתא, ועוד דאין ללוקח הנאה באכילת איסור דאורייתא אף שהיה שוגג, משא"כ באיסור דרבנן דסעיף ג'. ☜ועיין ביאורים (סק"ב) הנ"ם בין שני טעמים אלו:

(ה) ואין המוכר מחזיר לו כלום. אפילו המותר משוי הטריפה, ועיין ביאורים (סק"ג) הטעם:

(ו) כל איסורי הנאה. ואפילו מכרה הלוקח לעכו"ם וקיבל דמים מ"מ צריך המוכר להחזיר לו כל הדמים, והטעם, כיון דאפילו באיסור הנאה שאינו תופס דמיו מ"מ הדמים אסורין למוכר:

רלה (א) אם יודע בטיב משא ומתן. הטעם, משום כדי חייו, ומ"מ יכול למכור אף ביותר מכדי חייו משום דלא פלוג רבנן:

(ב) ולאחר עשרה כל שאינו שוטה. צ"ע שלא כתב זה בשם יש אומרים, דהא המחבר כתב עד שיגדל אם יודע, משמע כל זמן שלא הביא שתי שערות צריך בדיקה. ואם גדול נתן מתנה לקטן קודם שהגיע לעונת הפעוטות חיכה לו ע"י אחר ולא פירש אימת יתננה לו, (ו)אז אם האחר מסרו לקטן אחר שהגיע לזמן שיהיה מקחו ומתנתו קיימת פטור האחר אף אם נאבד ביד הקטן, אבל מסרו לו קודם לכן חייב האחר. א[ועיין ביאורים (סק"א) דאם מסר לקטן דבר של אחרים אף אם הגיע לעונת הפעוטות מ"מ חייב בנאבד ממנו, ע"ש הטעם]:

סימן רלד
המוכר דבר איסור ואכלו הלוקח.

ובו ד' סעיפים:

א. השוחט את הבכור ומכרו (א)ונודע שלא הראהו למומחה מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים והנשאר מהבשר ביד הלקוחות (ב)יקבר ויחזיר להם את הדמים.

ב. וכן השוחט פרה ומכרה (ג)[ג]ונודע שהיא טריפה מה שאכלו אכלו (ד)[ד]ויחזיר להם הדמים ומה שלא אכלו יחזיר לו הבשר והוא יחזיר להם הדמים ואם מכרו הלוקחים בשר זה של טריפה לעכו"ם או שהאכילוהו לכלבים יחשבו עם הטבח על דמי הטרפה ויחזיר להם הטבח את המותר וכן דין כל המוכר דבר שאיסור אכילתו מן התורה.

ג. אבל המוכר לחבירו דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרים אם היו הפירות קיימים מחזיר הפירות ונוטל דמיו ואם אכלם אכל (ה)[ג]ואין המוכר מחזיר לו כלום. הגה: מכר לו מבהמה שלא נבדקה כראוי הוי כאסורה מדברי סופרים שהרי הבדיקה היא מדברי סופרים (ריב"ש סימן תל"ט).

ד. (ו)כל איסורי הנאה בין מדברי תורה בין מדברי סופרים מחזיר את הדמים ואין בהם דין מכירה כלל.

סימן רלה
קטן וחרש ושוטה ושכור מתי מוכר מטלטלין והקונה בשבת וביום טוב.

ובו כ"ח סעיפים:

א. קטן עד שש שנים אין הקנייתו לאחרים כלום ומשש שנים עד שיגדיל (א)אם יודע [ג]בטיב משא ומתן (דהיינו שבדקוהו ומצאוהו שיודע (ב)ולאחר עשרה כל שאינו שוטה) (טור ס"ג בשם הרא"ש והרמ"ה) מקחו מקח

שיא א החשוד למכור וכו'. משנה נפרק עד כמה (דף כ"ט:) והטעם דכל היכא דאיכא חשש שיהא נודע לב"ד ששט בכור מס שטעון קטורה ויפסיד טרחו לא טרח הילכך עורות עבודין שטרח בעיבודן וכן אמר טווי דטרח ביה טובא אי נמי איננו טווי אלא עשה לבדיס דהוה נמי טירחא טובא מקפיד אטירחיה ולא חיישינן דמבכור הוא אבל אמר מלובן כיון דטירחא זוטא הוא לא קפיד עליה ולא זבנינן מיניה דשמא מבכור הוא: ומ"ש אפילו של נקבה שמא יחתוך וכו'. סס במשנה פליגי בה ת"ק ור"א ופסק כת"ק דאין לוקחין אפילו של נקבה שמא יחתוך זכרותו ועושה כעין נקבות ומי שיילינן ליה מה חיתוך זה שבמקום נקבות אומר עכברים אכלוה:

שיב א הנוטל שכר וכו'. משנה נפרק עד כמה (סוף דף כ"ח) הנוטל שכרו להיות רואה בכורות אין שוחטין על פיו אע"כ היה מומחה כאילא מינה וכו' וקשה הא פשיטא דצריך שיהא מומחה דאי אינו מומחה אפילו היה חסיד ואינו נוטל שכר ונשחט על פיו תנן (כח.) התם הרי זה יקבר ושלם מביתו וכדכתב בסימן ש"י וא"כ למה ליה למיתני הכא בנוטל שכר דצריך להיות מומחה ונראה דאתא לאורויי דצריך שיהא מומחה שאין כמותו בעירו וכאילא מינה אבל אם יש חכם כמותו בעירו שאינו נוטל מגדלין בהמה דקה בא"י קנסוהו חכמים דלא ליתקול אלא ריבעא. והרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות בכורות (ה"ו) כפירוש שני וכתב עליו הרא"ד אין כאן קנס אלא לפי שאינו רשאי לגדלו בארץ ישראל והיה לכהן צער גידולו לאורשין ז) לפיכך לא יחשוב לו כל דמיו אלא רביע ובגסה מחצה מפני שהרוח המזונות שהיה מוציא עליו. וכתב הרא"ש (פ' ד) בשם הרמב"ן (שם:) דבח"ל משלם אף לדקה מחצה וכן מסתבר עכ"ל. וזה על פי פירוש שני דרש"י דאינו לפירוש ראשון אין חילוק בין ארץ ישראל לחוצה לארץ ז):

שיא א החשוד למכור בכור לשם חולין אין קונים ממנו בשר צבאים וכו' עד סוף הסימן. משנה וגמרא נפרק עד כמה (כט:) ואמרינן בגמרא שהטעם שלוקחים ממנו עורות עבודים הוא מפני שאינו מעבד עור בכור תמים לפי שהוא מפחד להשהותו אצלו שמא ישמעו בו הדיינים ויקנסוהו כפי רשעו כלומר והוא מקפיד מלהפסיד טרחו:

שיב א הנוטל שכר לראות הבכור אין שוחטין אותו על פיו אא"כ היה מומחה וכו'. משנה נפרק עד כמה (כח:) הנוטל שכר להיות רואה את הבכורות אין שוחטין על פיו אע"כ היה מומחה כאילא מינה שהתירו לו חכמים להיות נוטל ד' איסרות לבהמה דקה וששה לגסה בין אם בין בעל מום. ותנן מו התם (כט.) הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים וכו' ונותן לו שכרו כפועל בטל ומפרש בגמרא (ע"ב) דנותן לו שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה ומשמע לרבינו דהאי דקתני נותן לו שכרו כפועל קאי גם לרואה בכורות דקתני ריש אבל הרמב"ם לא כתב בהלכות בכורות דנותן

פרישה

(ח) **בגסה חצי דמיו ובדקה רביע.** מפני שהרוח הכהן המזונות שהיה צריך להוציא עליו אינו לא נשחט לפיכך די בחצי דמיו ובדקה בא"י שאסור לגדל שם דקה כי אם ביערים וכמ"ש בח"מ סימן ת"ט ח) ע"ש ויש לכהן לגבל גדול בגידולו לפיכך לא יתן לו אלא רביע. רש"י ורא"ד (הל' בכורות פ"ג ה"ו) ועיין בדרישה:

שיא (ט) **ואין לוקחין ממנו צמר אפילו מלובן וכו'.** פירוש למה שינה לשון המלמוד דפרק (בכורות דף כ"ט ע"ב אמתניתין דקתני ואין לוקחין ממנו צמר מלוכן וטווים. עד כאן המניה) השתא מלוכן אסורים לוטים ב) לא כ"ש ומשני הדא קתני צמר מלוכן מלוטמי ע"כ. מורי ורבי (מהרש"ל בפלפולו לעזור): (ב) **וכל שכן שאינו מלובן.** בספרים אחרים כתוב וכ"ש לוטים והיא היא ועיין בדרישה: (ג) **אבל לוקחין ממנו צמר טווי וכו'.** פירוש מאחר שטירחא גדולה איכא מה שאין כן בליטן א"כ מקפיד ולא טרח נפשיה אם היה מבכור שמפיירא שיודע לחכמים ויפסידו ממנו ומה שהזכיר טווי ולבדין כל שכן אם אינו דבר דאיכא טירחא יותר וכן איתא להדיא בגמרא ע"ש. מורי ורבי (בפלפולו לעזור): (ד) **ועורות עבודים.** שאינו מעבד עור בכור תמים לפי שהוא מפיירא להשהותו אצלו שמא ישמעו בו הדיינים ויקנסוהו כפי רשעו. ב"י:

שיב (א) **אין שוחטין אותו על פיו.** דדילמא משוס אגרא קשרי ואע"ג שנותנין לו שכר אפילו בטוס שאינו קטוע כמ"ש בסמוך מ"מ אתי להטיר המוס כדי שיקפלו הכהנים האמרים עליו ויתנו לו בכוריהם לראות ובלאו הכי נמי לא קשיא מידי דהא רבינו הביא בסמוך דברי הרמב"ם דס"ל דבחד שכר צריך לראות לעולם וא"כ איכא למיתשדיה דאומר שהוא בעל מוס כדי שלא יצטרך לראותו עוד וק"ל:

דרישה

שי [א] **בגסה חצי דמיו ובדקה רביע.** מפני שהרויח הכהן וכו' והאידנא שאף בא"י אין רוב השדות של ישראל מותר לגדל בהמה דקה אפילו בא"י הילכך אפילו בא"י משלם חצי דמיה של דקה. ב"י ט). ונראה דמהאי טעמא קיצר רבינו כאן ולא כתב שבבבל יש לו דין א"י לענין זה וכמ"ש בח"מ סימן ת"ט ע"ש אלא משום דבזמן הזה דין בבל כשאר ארצות ולא נקט א"י אלא משום היום ומחר יבנה בית המקדש ואז יחזור ויהיה בא"י דוקא דין זה. א"נ אם הוא במצוי גם בזמנינו ארץ שרוב שדותיה של ישראל היה ג"כ אסור לגדל בה בהמה דקה ומשום הכי כתב דין ארץ ישראל שבבל נלמד ממנו והוא הדין לשאר ארצות באם ימצאו כן וכמ"ש שם סימן ת"ט:

שיא [א] **וכל שכן שאינו מלובן.** ובספרים אחרים כתוב וכ"ש צבועין ונוסחא משובשת היא לדעתי דא"כ אין זה כ"ש דהא יש יותר טירחא בצבועים מבמלובן וגם הדין אינו דצבועין חש לטירחתן שמא יוודע לחכמים ויפסידו ממנו כדאמרינן בצמר טווי וק"ל:

הגהות והערות

ז) **בראב"ד** הגירסא "והוה לכהן צער גידולו להוציאו לחורשין": ח) **כתב** הרש"ש בדף כח: ד"ה רש"י שדעת הרא"ש יכולה להתפרש גם כרמב"ם וגם כראב"ד דהוא רק מחלק בין א"י לחו"ל ותו לא. (עי"ש שכתב שהב"י סובר שדעת הרא"ש כרמב"ם ולא ידעתי מהיכן למד כן): ח) **"סימן** חט" כ"ה בדפוסי קניגסברג וילנא. ובדפו"ר אינו: ט) **בב"י** לא נמצא כן אלא בשו"ע סע"ב:

(א) **בגסה חצי דמיו ובדקה רביע בארץ ישראל משלם**

בגסה חצי דמיו

סימן שיא

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] החשוד למכור בכור (לחם) [לשם] חולין איזה דברים אסור לקנות ממנו:

א החשוד למכור בכור לשם חולין אין קונין ממנו בשר צבאים א) **שדומה לבשר עגלים ואין לוקחין ממנו עורות שאינן עבודים אפילו של נקבה שמא יחתוך זכרותו ויאמר של נקבה היא** (ב) **ואין לוקחים ממנו צמר אפילו מלובן** (ג) [א] **וכל שכן שאינו מלובן** ג) (ג) **אבל לוקחין ממנו צמר טווי ולבדים** (ד) **ועורות עבודים:**

סימן שיב

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] אימתי מותר לשחוט בכור על פי מומחה הנוטל שכר: [ב] אין חכם רואה בכור לעצמו: [ג] אם מותר לחקור ביום טוב היאך נפל בו המום:

א הנוטל שכר לראות הבכור (ה) **אין שוחטין**

CamScanner

לו שכרו כפועל משמע דסברא ליה דהא דקתני נותן לו שכרו כפועל לא קאי לרואה בכורות: **ובמאי** דתנן אין שוחטין על פיו אא"כ היה מומחה וכו' פרש"י אין שוחטין. דדילמא משום אגרא קא שרי א): אא"כ היה מומחה כאילא. דחסיד הוא ולא נחשד בכך: ומשמע לרבינו שכל שאינו נוטל יתר על שכר בטלתו ממלאכתו מותר אף על פי שלא קצבו לו ב"ד שכרו ויש לדקדק בדבריו שכתב והוא שיהיה שכר בטלתו ניכרת וחזר וכתב ואם הוא פועל ומתבטל ממלאכתו וכו' שנראה מדבריו דתרי מילי נינהו ולכאורה משמע דהיינו הא ואפשר דאפילו אדם שאין לו שום מלאכה נותנין לו שום שכר כשרוצים להטריחו בשום דבר ומי שיש לו מלאכה ומבטלים אותו ממנה להטריחו בשום דבר פשיטא שנותנין לו שכר יותר ממה שנותנין לאותו שאין לו שום מלאכה ובריאה מיירי שאין נותנין לו שכר יותר ממה שראוי ליתן לאדם שאין לו שום מלאכה ובסיפא מיירי ליתן לו שכר כמו שנותנים לאדם שיש לו מלאכה ומבטלין אותו ממנה והדין הראשון למד מההיא דאילא מינה והדין השני למד מההיא דתנן נותן לו שכרו כפועל וכמו שכתבתי: **אבל** הרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות בכורות (ה"ז) הנוטל שכרו להיות רואה בכורות אין שוחטין על פיו אא"כ היה מומחה גדול וידוע בו חכמים שאין כמותו ופסקו לו שכר על הראייה והביקור נראה שהוא ז"ל סובר שצריך שיפסקו לו ב"ד שכרו אבל אם לא פסקו לו לא יטול אפילו אינו יותר מכדי מלאכתו:

אותו על פיו (ב) **אלא אם כן הוא מומחה ואדם מוחזק וידוע לכל בכשר.** (ג) [א] **והוא שיהיה** שכר אפילו אינו חסיד כמוהו אין שוחטין על פיו של זה החכם שנוטל שכר כיון שגם זה שאינו נוטל שכר הוא מומחה כמוהו לראות בכורות אבל אם זה שנוטל שכר הוא חכם גדול שאין כמותו בעירו הוא קודם למומחין אחרים אף על פי שאינו נוטלין שכר ולמדתי לפרש כך מדברי הרמב"ם שכתב (פ"ג ה"ז) וז"ל הנוטל שכרו להיות רואה בכורות אין שוחטין על פיו אא"כ היה מומחה גדול וידעו בו חכמים שאין כמותו וכו' עכ"ל ונראה דדייק הרמב"ם לפרש כך מכח הקושיא שהקשיתי ועוד מדהוצרך המגה לשנות כאילא מינה משמע דומיא דאילא מינה שלא היה גדול כמוהו מינה אבל מדברי רבינו דלא תנא כאילא מינה אלא לאורויי דצריך שיהא אדם מוחזק וידוע לכל בני עירו בכשר כאילא מינה והא דתנא אלא אם כן היה מומחה כדי נקטיה אבל העיקר כדפרישית וכדמשמע מדברי הרמב"ם והבית בש"ע (סעיף ו) לשונו ☜ והכי נקיטינן:

ב **ומ"ש והוא שיהיה שכר בטלתו ניכרת ואם הוא פועל וכו'.**

פירוש אם אינו פועל אלא מחייבו ע"י משא ומתן דסחורות או סרסרות וכיוצא בה שאין הרווח קבוע בכל יום אלא לפי ההזדמן והזמן והמקום אסור לו ליטול שכר אלא אם כן שיהיה שכר בטלתו ניכרת כגון שידוע שבאותה שעה שרואה הבכור היה יכול להרוויח בסחורה או בסרסרות אבל אם אינו ידוע שהיה יכול להרוויח אסור לו ליטול שכר אבל בפועל כיון שיש לו מלאכה ידועה בכל שעה ומתבטל ממלאכתו נותן לו שכרו כפועל בטל פירוש כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה וכמו שנתבאר לעיל בסימן קע"ז (סה:) ובמ"ש לשם (ד"ה ולא כל) בש"ד: **כתב** ב"י דמדברי רבינו משמע שכל שאינו טוטל יתר על שכר בטלתו ממלאכתו מותר אע"פ שלא קצבו לו ב"ד שכרו אבל מדברי הרמב"ם שכתב ופסקו לו שכר על הראייה והביקור נראה שסובר שצריך שיפסקו לו ב"ד שכרו אבל אם לא פסקו לו לא יטול אפילו אינו יותר מכדי מלאכתו עכ"ל. ובש"ע (שם) כתב כדברי הרמב"ם ולשונו והכי משמע מדתנן

פרישה

(ב) **אלא א"כ הוא מומחה ואדם וכו'.** מומחה ר"ל מנוסה וכן בא"מ סימן ש"ל (נא:) בהלכות שבת לענין קמיע מומחה מוכח בהדיא שמומחה פירוש מנוסה ור"ל שהוא מנוסה ומוחזק לכל שהוא אדם כשר ומומחה "ואדם מוחזק" וכו' הוא הכל ענין אחד וכן מוכח מלשון הגמרא שאמרו ז"ל אלא אם כן היה מומחה "כאילא" מינה ופרש"י היה מומחה כאילא דחסיד הוא ולא נחשד בכך ומה מיושב דלא מיקשה מה ענין מומחה לכאן לענין נטילת שכר ולהגיל מהחשד וק"ל: (ג) **והוא שיהיה שכר בטלתו ניכרת** וכו'. נראה דהכי פירושו דמתחילה אמר הנוטל שכר אין שוחטין וכו' והוא מכח תרתי חדא שהוא איסור מצד עצמו ליטול שכר לעשות מצוה כמ"ש (דברים ד ה) ראה למדתי אתכם וגו' (נדרים לז., סנהדרין כט.) מה אני בחנם וכו' והשני שכני אדם יחשדוהו. ולפנ הראשון צריך שתהיה בטלתו ניכרת ור"ל שודאי לו שמבטל שכרו שהיה ראוי לו לקבל בשעה זו לאפוקי אם יאמר שמא יזדמן לי ריוח בשעה זו וכמבטאר בא"מ סימן ט' (פח.). ומה עדיין לא נפתלק החשד מהבריות אלא ידעו הכל משכר בטלתו וע"ז אמר שצריך להיות מוחזק בכשרות שאז ודאי לא יחשדוהו. וכשיש הני תרתי חדא מתניה דמה אני בחנם אמרו וק"ל. גם י"ל כל שמקבל שכר על דבר שאינו מוטר ליקח כל שכר בטלתו והיינו דוקא כשמתנה מתחילה ואומר אני רוצה לבטל שכר אלא תנו לי כל שכרי או אינ אחר שיתפסק במלאכתי בתופן שיגיע לידי כל שכרי דמאחר שמתנה כן צריך ליתן לו שכרו כמבואר בא"מ בסימן רס"ה וממנו נמי מיירי מ"ש רבינו שם בסימן ט' בשכר דין וכמ"ש שם (פרישה אות י) ע"ש. אבל אם אינו מתנה כלום והוא פועל אי אין טוטרין לו כל שכר מלאכתו אלא כפועל ברוצה ליטב בטל. והא דכתב כאן ורוצה ליטב בטל בא"מ סימן רס"ה גבי משיב אבידה פירש כמה רוצה ליקח לבטל ממלאכתו ויתפסק במלאכה זו היינו משום דשם בהשבת האבידה היא גם כן טירחא משא"כ רחיים מוס דבכור דאינו טירחא לו. ומ"ש רבינו לעיל בסימן קע"ז (סו.) דדין רבים שאומדין לו כאדם בטל כמה רוצה ליקח לעסוק בו היינו משום דשם גם מבלעדו מתפסק בחלי שלו אלא משום לד רבים אקרוהו להתפסק גם בטל הטוען לך אמרו שפני לו מה שיאמדוהו כאדם בטל ושם מותר לקבל שכר דהרי אינו עושה מלוה משא"כ הדין וברחיים בכור והשבת אבידה אם היה בטל היה אסור ליקח שכר על שכר עשיית המצוה דמה אני בחנם אמרו וק"ל. גם י"ל כל שמקבל שכר על דבר שאינו

דרישה

שיב [א] **והוא שיהיה שכר בטלתו ניכרת ואם הוא פועל וכו'.**

ז"ל ב"י שנראה מדברי רבינו דתרי מילי נינהו ולכאורה משמע דהיינו הא ואפשר דאפילו אדם שאין לו שום מלאכה נותנין לו שום שכר כשרוצים להטריחו בשום דבר ומי שיש לו מלאכה ומבטלין אותו ממנה להטריחו בשום דבר פשיטא שנותנין לו [שכר] יותר ממה שנותנין לאותו שאין לו שום מלאכה ובריאה מיירי שאין נותנין לו שכר יותר ממה שראוי ליתן לאדם שאין לו שום מלאכה ובסיפא מיירי ליתן לו שכר כמו שנותנין לאדם שיש לו מלאכה ומבטלין אותו ממנה עכ"ל. וקשה לי על פירושו שלשון שיהיה שכר בטלתו ניכרת לא משמע הכי שהלשון משמע שיש לו מלאכה וצריך ליבטל ממנה כמ"ש בח"מ סימן ט' (טז.) ועוד שבשום מקום של דין שכר בטלה שנזכרים בהרבה מקומות בדברי רבינו כמו שאכתוב לא נזכר שיתן לו שכר טירחא אף אם אין לו שום מלאכה שבטל ממנה ואף שב"י מביא ראיה מגמרא שמשמע מינה הני ב' דינים מ"מ אינו מוכח משם מידי דאיכא למימר מ"ש שם שנתנו לאילא ד' איסרין אפשר ששכר בטלתו ממלאכתו כך היה ולפי זה היה נראה לגרוס "דאם" הוא פועל וכו' במקום "ואם" וכו' אבל מלישנא דרבינו משמע דתרי מילי נינהו: **לכן** נראה שמ"ש רבינו והוא שיהיה שכר בטלתו ניכרת וכו' שפירושו כעין שכתב בח"מ סימן ט' גבי דין (דהני תרי דינים דבכור ודין בהדדי אתניה שם במשנה (כח: וכט.) ובודאי דין אחד להן) ז"ל ואם אינו נוטל אלא שכר בטלתו מותר בד"א שניכר לכל שאינו נוטל אלא שכר בטלתו כגון שיש לו מלאכה ידועה לעשותה בשעה שיש לו לדון ואומר לבעלי הדין תנו לי מי שיעשה מלאכתי במקומי או תנו לי שכר פעולה של אותה מלאכה שאתבטל ממנה וכו' וכ"ש אח"כ ואם הוא פועל ומתבטל ממלאכתו וכו' הוא ענין אחר שמ"ש "והוא שיהיה שכר בטלתו ניכרת" ר"ל שצריך ליתן לו שכר של כל אותה מלאכה כמ"ש בח"מ תנו לי מי שיעשה מלאכתי

הגהות והערות

שיב א) **אבל** הרמב"ן בהלכותיו (לז.) פירש באופן אחר וז"ל "וטעמא דהא מתניתין כדבתרא משום דאסור למשקל אגר דינא ואגר הוראה ומאן דשקיל ביה מיבטיל דיניה ומבטלה נמי הוראה דיליה" וכו' (ועיין בזה בפרישה כאן אות ג). והא דנוטל שכר לדון דדיניו בטלים כתבו התוספות בקדושין נח: ד"ה מיסיו שהוא מדרבנן וכ"ה ברמב"ן המובא בר"ן שם כג. ד"ה וכתב הרמב"ן, ועיין בזה באריכות בחשק שלמה בכורות כט. ובפ"ת חו"מ סי' ט ס"ק ט, י, ובקצוה"ח סי' לד ס"ק ד, ובשמן רוקח דף כט.:

באילא ביבנה שהתירו לו מ) *(ביבנה) חכמים להיות נוטל ארבע איסורות לבהמה דקה וששה לגסה בין תם ובין בעל מום: **גמ'** מ"ט האי נפיש טירחיה והאי לא נפיש טירחיה: בין תם ובין בעל מום: בשלמא בעל מום משום דקא שרי ליה אלאתם אמאי דא"כ אתי למיחשדיה ואמרי האי בעל מום תם הוא והאי דקא שרי ליה משום אגלא אי הבי תם נמי אמרי בעל מום הוא והאי דלא קשרי ליה סבר כי היכי דלשקול אגריה זימנא אחריתי נ) *חד זימנא תקינו ליה רבנן תרי זימני לא תקינו ליה רבנן: **מתני'** *הנוטל שברו לדון דיניו בטילים להעיד עדותיו נ) בטילין להזות ולקדש מימו מי מערה ד) אפרו אפר מקלה אם היה כהן (ה)מטמאהו מתרומתו מאבילו ומשקו וסבו גאם היה זקן מרכיבו על החמור ונותן לו שברו כפועל ו): **גמ'** מנהני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא °ראה למדתי אתכם ז)וגו' *מה אני °בחנם אף אתם בחנם. תניא נמי הכי כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם, ומנין שאם לא מצא ח) בחנם שילמד בשכר תלמוד לומר °אמת קנה ומנין שלא יאמר כשם שלמדתיה בשכר כך אלמדנה בשכר תלמוד לומר אמת קנה ואל תמכור: להזות ולקדש מימו מי מערה ט) אפרו אפר מקלה: ורמינהו *המקדש במי חטאת באפר חטאת הרי זו מקודשת אע"פ שהוא ישראל? אמר אביי לא קשיא כאן בשכר הבאה ומלוי כאן בשכר הזאה וקידוש. דיקא נמי דקתני הבא להזות ולקדש והתם קתני המקדש במי חטאת ובאפר חטאת שמע מינה: אם היה כהן ט) מטמאהו מתרומתו כו': איהו גופיה היכי אזיל י) לבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה אמר רב *מנפח יאדם בית הפרס והולך ורב

תרי זימני לא תקיע ליה רבנן · וא"ת אכתי אמרי האי תם הוא והאי דשרי ליה לפי שאינו רואה לעבודה פעם אחרת וי"ל אלא מייטהו חכמים כ) לראות פעם אחרת אלא דאם ראהו יטול ליטול עליו שכר ועוד דבזה לא יתקדהו לעולם שיתיר לה האיסור כדי להגלל מעורה כא) של פעם שניה:

הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים · והא כג) *דתנן מטער הדיין שטעל שכר לדון אלא שדיניו דין מפרש בפרק בתרא דכתובות כד) (קה:) כתבר *בטלה (ו)דמשכח שרי: **מה** לגי בתנס כו' · וא"ת ושחד לא תקח דכתב רחמנא (שמות כג) למה לי ולאו פירכא היא דתרי מילי ניתנו כדמוכח ברים פ' בתרא דכתובות(דף קה:)דבתורה אגרא הייט שכר טרחו ובתורה שוחד הייט כה) להשהדל לדוב יפה ולהפוך בזכותיה כדאמר התם אפי' לזכות לה הזכאי ולהחיב לה החייב ולדן להטות על דייני גזירות שבישראל שהו טעלין שכרן מתרומת הגשכה דבלא טעמא דאגר בטלה דמשכח שרי התם כון דכל עסקם היה על זה ולא היו עוסקין בכוס מלאכה בעל כרחם לריכין להתפרנס ומה שטעבין עכשיו ללמוד הורה בשכר אם אין לו במה להתפרנס שרי ואפי' יש לו אם הוא שכר בטילה דמוכח שמעית כל עסקו ומשא ומתן שלו מסתברא דחייב כה) מוכח יותר מקרא דהתם חמרא ושקיל זוזא ועוד בקמיים שרי מעסם ט) שימור ושכר פיסוק טעמים כדמוכח פרק אין בין המודר (נדרים לג.) : **המקדש** במי חטאת ואפר חטאת הרי זו מקודשת אע"פ שהוא ישראל · פי' הקונטרס דמוק שפירש דקקי אע"פ שהוא ישראל מ) דכהנים רגילים בהזאה ובקידוש ואומר ר"י דעיקריא נקט משום רישא דקתני כח) ברישא פ"ב דקידושין (דף מ:) המקדש בתרומה ומעשרות ובמתנות במי חטאת ואפר חטאת כו': **ריבי** חזיל לבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו' · משמע כפ) על ידי ניפוח שרי ליכך להעיד

אבל מ"מ טמא הוא כדקתני מטמאהו מתרומתו וקשיא מכאן לפירוש ר"ח דמפרש דניפוח מועיל לכל דבר משום דקשיא ליה אהא דאמרינן בפסחים כפ' האשה בסופו (דף נב.) בית הפרס לא הטמידו דברים במקום כרת כדתנן (ז) במס' אהלות (פי"ח מ"ד) ושון שבודקין לעשי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה מאי בודקין אמר רב יהודה מנפח כו' והשתא מאי קאמר מאי בודקין והלא הבדיקה משורשת שם במשנה דקתני סיפא ולגזיר ב"ש אומרים בודקין וב"ה אומרים אין בודקין כילד הוא בודק מביא לא הטפר שהוא יכול להסיטו ומטמו לתוך (ח) *נפח שנקמיה דקין אם נמלא שם עלם כשעורה ממא ושוב דמשמע דוקא לעשוי פסח מהני ניפוח והא אפי' לשאר מילי נמי מהני כדאמר בפ"בכל מערבין (עירובין נ:) (אכהן בבית הקברות דאמר רב יהודה כו' ואומר ר"ח דלא גרים מאי בודקין אלא גרם אמר רב יהודה כו' ומילתא באפי נפשה היא ומועיל ניפוח לכל דבר אבל בדיקה (ג) של משמש לא מהניא בשום מקום אלא לעשוי פסח ויש לפרש הא דשמטתין לפירוש ר"ח דמטמאהו מתרומתו הייט שהולך בלא ניפוח והכי קאמר היכי חזיל ומשני בבית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו' מדרב יהודה כו' מדרבנן (ע) משרי לכל דבר בניפוח (ל) כן פירש"י (וכן) בסוף פ"ב דכתובות (דף כח:) נבי אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שרלו בקטנן ולפי זה היה מותר בלא ניפוח בכל מלות כמו לעניד וקשיא דלא משמע הכי בפ' מי שהניחוהו (עירובין מז:) מדנקט ללמוד תורה ולישא אשה ולדון ולערער ביהעובדי כוכבים מפני שהוא כמליל מידם משמע דוקא הני שהן מלות (מ) דמשמע במגילה (דף כו:) דאמרינן ללמוד תורה ולישא אשה שאני דאמר (נ) גדול תלמוד תורה כו' ליישא אשה לא לתהו ברלה כו' אי משום כבוד הבריות כדאמר בפ' מי שמתו (ברכות יח:) וי"ל דלעולם ה"ה לכל המלות והא דנקט ללמוד תורה משום דפליגי התם היכא דמולא ממי ללמוד ולישא אשה נקט אע"פ שמולא אשה בא"י ובשאלתות דרב אחאי מחיר ליעמא בניפוח הפרס לכל המלות כמו ללאת לקראת מלכים ומפרשים מה חילוק (י) בין גזיר ועושה פסח לשאר מלות דלעניין פסח הולך וטוהר ע"י ניפוח ולשאר מלות הולך וטמא משמע דרולה לומר דלכל דבר בעינן ניפוח ומ"מ (ז) *שמא לכל דבר חוץ מפסח ודבר תימה הוא בהגהות דברכות שמותר לילך עם האכל דרך בית הפרס לכבוד האכל מה כבוד (ח) שהולך ומנפח אחריו ולריך האכל להמתיט לכל פסיעה ושמא דולה לומר המאלתות (פ) כל שאר המלות בלא ניפוח נמי שרי וההיא דבכל מערבין לא מערבין לדבר הרשות מיירי ע"י ניפוח ואי אין מערבין אלא לדבר מלוה מיירי אפילו בלא ניפוח ולפר"ח קשיא לרבי מהגינה פרק בתרא (דף כח:) דאמרינן התם מודים בית שמאי ובית הלל שבודקין לעשי פסח (כ) מאי בודקין אמר רב יהודה כו' מנפח אדם כו' לעשי פסח אם נמלא שבבר (נ) לכל דבר תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה משמע בהדיא מ) כדמסיק ט להפסיק במילתיה דרב יהודה דקאי אמתני' דאי לא נרסינן מאי בודקין לא היה ט להפסיק במילתיה דרב יהודה ונראה לרבי דנרסינן מאי בודקין ובדיקה המשורשת מא) לאחר שעבר (נ) לכל דבר

(לעיל כ.) (מגילה לא.)

(מגילה לא.)

(מגילה לא.)

(